

Arveavgiften

Ny arveavgift i Norge? Utdfordringer og utforming.

Frida Fjelde Haakonsen og Kjersti Løvstad Lømo-Hansen

Veileder: Guttorm Schjelderup

Masteroppgave i Økonomi og Administrasjon

Hovedprofil: Samfunnsøkonomi

NORGES HANDELSHØYSKOLE

Dette selvstendige arbeidet er gjennomført som ledd i masterstudiet i økonomi- og administrasjon ved Norges Handelshøyskole og godkjent som sådan. Godkjenningen innebærer ikke at Høyskolen eller sensorer innestår for de metoder som er anvendt, resultater som er fremkommet eller konklusjoner som er trukket i arbeidet.

Forord

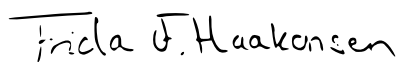
Denne masterutredningen er skrevet som en avsluttende del av masterstudiet i økonomi og administrasjon ved Norges Handelshøyskole (NHH). Det selvstendige arbeidet utgjør 30 studiepoeng av vår hovedprofil i samfunnsøkonomi (ECN). Oppgaven er skrevet med stipend fra Norsk senter for skatteforskning (NoCet).

Vår motivasjon for å skrive en utredning om arveavgiften stammer fra den dagsaktuelle debatten om en potensiell gjeninnføring av arveavgiften. Arveavgiften er en skatt det er knyttet mye følelser til, og vi mente det ville vært interessant å gjennomføre en objektiv, kvalitativ analyse av hvordan en arveavgift bør utformes dersom den igjen skal innføres. Under arbeidet med masterutredningen har vi tilegnet oss mye verdifull kunnskap om det norske skattesystemet, om arveavgiften og øvrige norske skatter. Arbeidet har vært krevende på grunn av Covid-19 pandemien, og de begrensede mulighetene for å møtes fysisk som dette medførte.

Vi ønsker rette en stor takk til vår veileder Guttorm Schjelderup, for særdeles god oppfølging. Han har gitt oss nyttige og raske tilbakemeldinger som har vært til svært god hjelp i et ekstra utfordrende semester. Vi vil også takke våre familier for kontinuerlig støtte gjennom fem år ved NHH. Avslutningsvis vil vi takke våre medstudenter for fem fantastiske studieår.

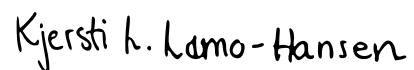
Norges Handelshøyskole

Bergen, juni 2021

Frida Fjelde Haakonsen

Kjersti Løvstad Lømo-Hansen

Sammendrag

Etter åtte år uten arveavgift i Norge er den igjen aktuell på den politiske dagsorden i sammenheng med stortingsvalget 2021. Arveavgiften ble i sin tid avviklet fordi den traff skjevt og opplevdes urettferdig av skattebetalerne. I den forbindelse har vår oppgave som formål å utrede hvilke endringer som kreves ved utforming av en eventuell ny arveavgift.

Ved bruk av kvalitativ analyse ser vi på den tidligere arveavgiftens svakheter, hvilken rolle en ny arveavgift bør spille i det norske skattesystemet, samt hvordan arveavgiften bør utformes for å etterleve denne rollen. Lave bunnfradrag og ikke-nøytrale verdsettelsesregler medførte at den tidligere arveavgiften hovedsakelig rammet vanlige folk, og at høyt formuende bar en forholdsvis liten andel av skattebyrden. Vi finner at det er økende økonomisk ulikhet i Norge, og at dette bør motvirkes både ut fra økonomiske og demokratiske hensyn. Samtidig vil norsk økonomi i årene som kommer være preget av lav vekst i skatteinntekter og høy vekst i offentlig tjenesteyting. Det viser seg også at arveavgiften har potensiale til å bringe inn høyere proveny enn den tidligere har gjort. Det totale økonomiske bildet taler likevel for at en ny arveavgift primært bør utformes med hensikt om å virke omfordelende. Vi finner at en ny arveavgift bør ha et høyt bunnfradrag med moderat progressive, men relativt lave satser over bunnfradraget. Videre bør formuesgjenstander verdsettes nøytralt, og til markedsverdi. Det bør også åpnes for betalingsutsettelse eller nedbetalingsplaner for å motvirke likviditetsutfordringer.

Innholdsfortegnelse

FORORD	2
SAMMENDRAG	3
INNHOLDSFORTEGNELSE	4
1. INNLEDNING	7
1.1 AVGRENSNING	10
2. ARVEAVGIFTENS TIDLIGERE ROLLE I SKATTESYSTEMET	11
2.1 ARVEAVGIFTENS AKTUALITET	11
2.2 HISTORISK BEGRUNNELSE FOR ARVEAVGIFTEN	12
2.3 SAMFUNNSPOLITISKE MOMENTER.....	13
2.4 ARVEAVGIFTEN SOM SÆRSKATT I SKATTESYSTEMET	14
2.5 SAMFUNNSØKONOMISK EFFEKTIVITET.....	16
2.6 FORDELINGSHENSYN	18
2.7 KAPITTELKONKLUSJON	20
3. SVAKHETER VED DEN TIDLIGERE ARVEAVGIFTEN	21
3.1 LEGITIMITETSPROBLEMER.....	21
3.1.1 <i>Rettferdighet i norsk kontekst</i>	22
3.2 SVAKHETER VED SATSSTRUKTUREN	24
3.3 LAVT PROVENY	24
3.4 LIKVIDITETSUTFORDRINGEN	26
3.5 GENERASJONSSKIFTE I FAMILIEBEDRIFTER	26
3.6 IKKE-NØYTRAL VERDSETTELSE.....	29
3.6.1 <i>Verdsettelse av ikke-børsnoterte aksjer</i>	30
3.6.2 <i>Verdsettelse av fast eiendom</i>	31
3.7 SKATTEPLANLEGGING	32
3.7.1 <i>Metoder for skatteplanlegging</i>	33
3.7.2 <i>Reitan-saken</i>	35
3.7.3 <i>Rettferdighet og Reitan-saken</i>	37
3.8 KAPITTELKONKLUSJON	39
4. ARVEAVGIFTENS FREMTIDIGE ROLLE I SKATTESYSTEMET	41
4.1 FORDELINGSSITUASJONEN OG ULIKHETSTRENDER I NORGE	41
4.1.1 <i>Gini-koeffisienten som mål på ulikhet</i>	41
4.1.2 <i>Andre mål på ulikhet</i>	42

4.1.3	<i>Inntektsulikhet i Norge</i>	42
4.1.4	<i>Skattetilpasning</i>	43
4.1.5	<i>Formuesulikhet i Norge</i>	45
4.1.6	<i>Er ulikhet et problem?</i>	46
4.1.7	<i>Kan maktkonsentrasjon utfordre demokratiet?</i>	47
4.2	PROVENYBEHOV OG -MULIGHETER FREMOVER	49
4.2.1	<i>Provenybehov mot Norge 2060</i>	50
4.2.2	<i>Utfasing av petroleumssektoren og oljefondets fremtid</i>	51
4.2.3	<i>Arveavgiftens provenypotensial</i>	53
4.3	ØKONOMISKE FAGMILJØER OM ARVEAVGIFTEN	54
4.3.1	<i>OECD om arveavgift</i>	54
4.3.2	<i>Norske økonomer om arveavgift</i>	55
4.4	ARVEAVGIFTEN I ANDRE LAND	56
4.5	ARVEAVGIFT I DANMARK	56
4.5.1	<i>Boavgift</i>	56
4.5.2	<i>Verdsettelse</i>	57
4.5.3	<i>Særregel for familieeide bedrifter</i>	57
4.6	ARVEAVGIFT I FINLAND	58
4.7	KAPITTELKONKLUSJON	59
5.	UTFORMING AV NY ARVEAVGIFT	60
5.1	SATSSTRUKTUR OG BUNNFRADRAG	60
5.1.1	<i>Progressivitet</i>	61
5.1.2	<i>Satsgrunnlag</i>	61
5.1.3	<i>Bunnfradrag</i>	62
5.1.4	<i>Anbefaling</i>	62
5.2	VERDSETTELSE	62
5.2.1	<i>Verdsettelse av ikke-børsnoterte aksjer</i>	63
5.2.2	<i>Verdsettelse av fast eiendom</i>	64
5.2.3	<i>Anbefaling</i>	64
5.3	LIKVIDITETSUTFORDRINGEN	64
5.3.1	<i>Generasjonsskifte i familiebedrifter</i>	65
5.3.2	<i>Anbefaling</i>	66
5.4	SKATTEPLANLEGGING	66
5.5	ARVEAVGIFTENS LEGITIMITET	67
5.6	KAPITTELKONKLUSJON	69
6.	AVSLUTNING	70
6.1	KONKLUSJON	70

6.1.1	<i>Metode</i>	70
6.1.2	<i>Overordnede funn</i>	70
6.2	SVAKHETER VED OPPGAVEN.....	72
6.3	FORSLAG TIL VIDERE ARBEID.....	73
	LITTERATURLISTE	75

---

1. Innledning

I forbindelse med regjeringsskifte vedtok Stortinget den 5. desember 2013 å oppheve arveavgiften på arv og gaver (Meld. St. 53 (2013-2014)). Lovendringen fikk effekt fra og med 1. januar 2014. Regjeringen begrunnet avviklingen med at de ønsket å lette likviditetsbelastningen for generasjonsskifte i familiebedrifter og ved overtakelse av familieeiendommer (Meld. St. 53 (2013-2014)). Arveavgiften var en upopulær skatt med lite legitimitet hos folket. Den opplevdes urettferdig ved at den rammet folk med vanlig eller lav inntekt og formue, mens de med høy inntekt og formue ofte slapp unna (Meld. St. 53 (2013-2014)). Dette var og en medvirkende årsak til at arveavgiften ble opphevet.

Som følge av opphevingen av arveavgiften ble det i 2014 innført et kontinuitetsprinsipp på arve- og gaveoverføringer (Borge & Kihle, 2014), hvilket innebærer at arvemottaker trer inn i arvelaters skatterettslige posisjon ved overføringstidspunktet. Arvemottakere betaler dermed ikke arveavgift på tidspunktet man arver, men blir beskattet på tidspunktet arveobjektet selges.

De siste årene har imidlertid både internasjonale aktører som OECD og venstresiden i norsk politikk fremmet bruken av arveavgift som omfordelende skatt. Med et potensielt regjeringsskifte høsten 2021 kan det derfor virke som om avgiften igjen blir aktuell på den politiske dagsorden, og i mediene spekuleres det i om arveavgiften skal bli innført på ny. Spekulasjonen er ikke ubegrunnet, og flere politiske partier uttaler gjennom sine partiprogram at de ønsker å gjeninnføre arveavgiften. Rødt ønsker en mer 'sosial arveavgift' med et høyt bunnfradrag og et progressivt satsesystem med makssats på 25 prosent (Rødt, 2021). SV på sin side ønsker et tilsvarende høyt bunnfradrag, men satser på opp til 75 prosent beskatning på verdier over 100 millioner (Revfem, 2021). Den norske velferdsmodellen baserer seg på et system med en høy grad av sosiale overføringer, og både Rødt og SV begrunner en gjeninnføring av arveavgiften med at de ønsker et økt grunnlag for velferdsoverføringer. AP ønsker i utgangspunktet ikke en arveavgift, men har åpnet for en eventuell støtte til avgiften dersom den blir utformet mer hensiktsmessig enn den tidligere arveavgiften.

Utformingen av den tidligere arveavgiften hadde en rekke svakheter. Avgiften førte blant annet til at folk mistet familiehytter og -hus som følge av likviditetsproblemer. Verdsettelsesreglene åpnet for skattetilpasninger som førte til at skatten i praksis ble

regressiv, og de med minst formue og inntekt betalte forholdsmessig mer av skatten enn de med høyest formue som klarte å planlegge seg bort fra avgiftsutløsning.

Skal arveavgiften gjeninnføres er det sannsynlig at den kommer tilbake i et annet format. Formålet med denne oppgaven er dermed å utrede hvordan en arveavgift bør være utformet dersom den skal gjeninnføres.

Problemstilling: Ny arveavgift i Norge? utfordringer og utforming.

Vil svare på problemstillingen ved hjelp av fire spørsmål.

1. Hva var hensikten med den tidligere arveavgiften og hvilken rolle hadde den i skattesystemet?

I denne delen av oppgaven vil vi undersøke hvordan arveavgiften har blitt begrunnet tidligere, og hvilken rolle den har spilt i det norske skattesystemet.

2. Hvordan var arveavgiften utformet før den ble avvirket, og hvorfor ble den avvirket?

Med det andre spørsmålet vil vi forsøke å svare på hvordan arveavgiften var utformet før den ble avvirket, og hvorfor den ble avvirket. Denne delen av oppgaven vil fokusere på å identifisere hvilke svakheter som førte til at arveavgiften ble avvirket.

3. Hvilken rolle bør en arveavgift spille i det norske skattesystemet?

I det tredje spørsmålet vil vi forsøke å svare på hvilken rolle arveavgiften burde spille i skattesystemet dersom den skal gjeninnføres. Vi vil her ta for oss proveny- og omfordelingsbehovet i norsk økonomi i dag og årene fremover, samt undersøke om Norge er et land med økende ulikhet. Oppgaven vil også fokusere på hva arveavgiftens rolle er i andre land, samt se til hva andre prominente økonomer mener om den.

4. Hvis det skal innføres en ny arveavgift, hvordan bør den utformes?

Avslutningsvis vil oppgaven komme med et forslag til hvordan arveavgiften bør utformes dersom den skal gjeninnføres. Vi tar utgangspunkt i svakhetene fra kapittel to, samt ser til hva andre land har gjort. Avslutningsvis vil vi med utgangspunkt i

våre funn fra det andre og tredje spørsmålet komme med et forslag til hvordan arveavgiften bør utformes dersom den skal gjeninnføres.

1.1 Avgrensning

Oppgaven er avgrenset til å analysere arveavgiften isolert sett, og tar begrenset stilling til arveavgiftens samspill med øvrige skatter i det norske skattesystemet. Det vil heller ikke tas stilling til rettspolitiske spørsmål i den grad de skulle dukke opp.

---

2. Arveavgiftens tidligere rolle i skattesystemet

2.1 Arveavgiftens aktualitet

Et enkelt google-søk gjør det tydelig at spekulasjoner sannsynliggjør et regjeringsskifte høsten 2021, og med dette en gjeninnføring av arveavgiften. Både mediehus og advokatfirmaer har det siste året publisert artikler hvor de sannsynliggjør en gjeninnføring av arveavgiften. Advokatfirmaene fokuserer på hvordan personer best kan forberede seg på arveavgiftens tilbakekomst, og gir råd om hvordan man bør planlegge arveoverføringer slik at de utløser minst mulig avgift (Dalan, 2021). Hos mediehusene ser man at budskapet avhenger av politisk ståsted. På den ene siden publiserer Kapital (Solem, 2020) innhold om hvilke grep man ta kan for å redusere en eventuell arveavgift. På den andre siden publiserer Morgenbladet kronikker om hvorfor en gjeninnføring av arveavgiften er gunstig for samfunnet (Pedersen, 2020).

Medienes spekulasjoner rundt arveavgiftens tilbakekomst er ikke ubegrunnet, for partiene er relativt klare i sine standpunkter om den. I følge Rødts partiprogram ønsker de seg en 'sosial arveavgift' hvor bunnfradraget øker til 5 millioner kroner, og et progressivt satsesystem med makssats på 25 prosent for verdier over 100 millioner kroner (Rødt, 2021). SV vedtok på sitt landsmøte i april 2021 at de ønsker et tilsvarende bunnfradrag, men høyere satser, hvor det pålegges 70 prosent beskatning for verdier som overstiger 100 millioner kroner (Revfem, 2021). Som fellesnevner i begrunnelsene finner man et ønske om økte velferdsoverføringer til blant annet gratis tannhelse og skolefritidsordning. AP sier per dags dato i sitt partiprogram at de ikke vil gjeninnføre avgiften ettersom den ikke traff de høyt formuende og bidro med lite proveny (Arbeiderpartiet, 2021). Derimot åpnet Hadia Tajik senest i 2020 for eventuell støtte til avgiften dersom den har en «klar modell som gir forutsigbarhet for vanlige folk» (Amdahl, 2020). Venstre, som i 2013 var med på å fjerne skatten, opplevde uenigheter rundt skatten på deres landsmøte i slutten av april 2021. Programkomiteen med leder Sveinung Rotevatn i spissen la frem et forslag om arveavgift med 10 millioner kroner i bunnfradrag (Hellesnes, 2021). Landsmøtet stemte imot forslaget, noe Abid Raja begrunnet med at skatten «rammer vilkårlig og var urettferdig», og rammer «generasjonsskifter i familiebedriftene og distriktsarbeidsplassene» (Haakonsen et al., 2021). SP, KrF, Høyre og FrP sier også nei til en gjeninnføring av skatten. Senterpartiet argumenterer med at «arveskatten slo skjevt ut» (Hegnar, 2020), mens KrF, Høyre og FrP står fast ved

begrunnelse som ble lagt frem da arveavgiftsloven i sin tid ble avviklet; arveavgiften rammer dem som ikke har råd til å planlegge seg bort fra den, i tillegg til at den virker ødeleggende for distriktsnæringslivet ved at likviditetskravene blir for store til at neste generasjon har råd til å ta over (Innst. 144 S (2018-2019)). Det argumenteres også for at en gjeninnføring av skatten vil komplisere regelverket for skattebetalerne, samt at den vil medføre økte administrative kostnader for staten. Det er et relativt tydelig skille mellom de politiske fløyene, og skattens aktualitet avhenger dermed av om det blir regjeringsskifte høsten 2021. Skal man tro spekulantene er dette noe som, etter åtte år med borgerlig regjering, ikke er helt usannsynlig.

Også fra upolitiske hold har man den siste tiden sett tendenser som aktualiserer arveavgiften som fordelende virkemiddel. I mars 2020 uttalte den da påtroppende lederen av Oljefondet, Nikolai Tangen, at han ønsket 100 prosent arveavgift fordi han mente at alle burde starte likt på null (Dackling, 2020). Selv om han raskt presiserte at dette ønsket kun gjaldt personlig i relasjon til hans egne barn (Bjørnstad, 2020), sender det likevel et signal når han uttaler at han mener stor arv er ufordelaktig for individers vilje til å skape noe selv i livet. Fra internasjonalt hold opplevde man senest april 2021 at IMF uttalte et ønske om å innføre en korona-skatt (Giles, 2021). IMF sa at de ønsker å innføre en midlertidig skatt som skal bøte på at de økonomiske forskjellene har økt under pandemien (Giles, 2021). Denne skatten er ment å ramme de høyt formuende som fremstår som 'vinnerne' av pandemien, slik at provenyet kan omfordeles til dem som har tapt mest. Det at en tung, internasjonal økonomisk institusjon som IMF er så eksplisitte i sine uttalelser om skatter og hvordan de bør utformes kan sies å være et slags veiskille internasjonalt. Selv om en særegen koronaskatt muligens ikke vil være aktuelt for Norge, slik Karen Ulltveit-Moe hevder i sin kronikk i Dagens Næringsliv (Ulltveit-Moe, 2021), er IMF's eksplisitte fokus på økonomisk utjevning av betydning for det politiske klimaet fremover.

2.2 Historisk begrunnelse for arveavgiften

Arveavgiften har en lang tradisjon i Norge. Avgiften ble innført i 1792, og er dermed en av de eldste avgiftene Norge har hatt. Historisk sett har arveavgiften primært vært fiskalt begrunnet. At en skatt er fiskalt begrunnet innebærer at skatten har som hensikt å skaffe proveny til staten (NOU 2019:8). I sammenheng med at flere andre avgifter ble avskaffet, ble arveavgiften opprinnelig innført med den hensikt å «*vedligeholde Likevægt mellem de*

Kgl. Indtægter og Udgifter» (NOU 2000:8, s.142) Ettersom den «*kun erlægges engang, og ydes kun af en virkelig og ny Formue som tilfældigvis bilver arvingen til Deel, og hvilken han ofte kan anses, som uventet*» (NOU 2000:8, s.146), ble avgiften ansett som et hensiktsmessig og rettferdig virkemiddel. Ved å motta arv vil mottaker øke sin formue, og tilsvarende også øke skatteevnen.

I forarbeidene til den oppdaterte arveloven av 1899 kommer det fiskale hensyn igjen til syne; «*Hensynet til Arveavgiftens stigende Betydning som Intægtskilde for Statskassen samt til en mulig Udvielse av denne Beskatning synes å tale for at der gjennom en Revisjon og Kodifikasjon af Lovreglene om Arveavgift...*» (NOU 2000:8, s.144). I forarbeidene til lovene finnes det derimot få konkrete begrunnelser for arveavgiften. Noen prinsipiell drøftelse av lovgivningen er heller ikke foretatt (NOU 2000:8, s.144). En tilleggsavgift ble derimot introdusert i 1947 og her kommer det fordelingsmessige hensyn til syne. Tilleggsavgiften var myntet på de arvingene som allerede hadde formue, og ble begrunnet med at beskatning bør skje etter skatteevne (NOU 2000:8, s.144). Tilleggsavgiften hadde en sats som var knyttet til arvemottakers eksisterende formue. Jo større formue, jo høyere ble satsen. Arvinger med formue har følgelig større evne til å betjene en skatt, enn en arving uten eksisterende formue. Denne tilleggsavgiften ble imidlertid avviklet i 1967 som følge av at den var arbeidskrevende å administrere, samt brakte inn lite proveny (NOU 2000:8, s.144). Arveavgiftsloven som ble opphevet i 2013 bygde på arveloven fra 1964, og heller ikke her har det blitt gitt en eksplisitt begrunnelse for skatten, sett bort ifra det åpenbare fiskale hensynet.

Som følge av at den tidligere lovgivningen var komplisert å administrere, samt møtte motstand både i befolkning og hos offentlige instanser, utnevnte finansdepartementet i 1998 et utvalg ledet av Frederik Zimmer som skulle komme med et forslag til ny lov om arveavgift. I utvalgets utredning redegjør de for flere innfallsvinkler for begrunnelser for arveavgiften. Utvalget peker blant annet på samfunnspolitiske momenter, arveavgiftens rolle i skattesystemet, samfunnsøkonomisk effektivitet og fordelingshensyn.

2.3 Samfunnspolitiske momenter

Prinsippet om likhet står sterkt i det norske samfunnet. Det at alle som blir født i Norge skal stille med like muligheter fra start er et syn som står sterkt blant den norske befolkningen. Velferdsstaten stiller med ordninger som skal sikre at alle får rett til gratis helsehjelp, rett til

gratis skolegang opp til universitets- og høyskolenivå, og bidrar til å utjevne forskjeller ved å tilby ulike støtteordninger. Det å være født inn i en mindre bemidlet familie bør ikke påvirke hvilke muligheter man får senere i livet.

Det at enkelte arver formuer og eiendom kan stride imot tankegangen om at alle skal starte livet med like muligheter. På en annen side står slektens arverett sterkt i norsk tradisjon (NOU 2000:8, s.145). Det å sørge for at familiebedrifter, familieeiendommer og hytter som har vært i slektens eie i generasjoner blir værende innad i familien oppleves for mange svært viktig. Selv om velferdsstaten står sterkt i Norge, er det heller ikke uvanlig at foreldre ønsker å hjelpe barn økonomisk, ved å for eksempel bidra til at de kommer seg inn på boligmarkedet. En arveavgift bidrar til å utjevne forskjellene skapt av arv og gave dersom den er riktig utformet. Således kan en si at arveavgiften har en utjevnende rolle i det norske skattesystemet. Derimot kan det likevel oppleves urettferdig at staten skal gripe inn i, og påvirke det som kan klassifiseres som den 'private sfære' (NOU 2000:8, s.145).

2.4 Arveavgiften som særskatt i skattesystemet

Hvorvidt arveavgiften kan forsvares som særskatt i det norske skattesystemet avhenger av hvorvidt den tilfredsstillter skattesystemets sentrale prinsipper og hensyn. I dette delkapittelet vil vi først se på hvordan den tidligere arveavgiftens tilfredsstilte provenyhensynet og skatteevneprinsippet. Vi vil deretter ta for oss de begrunnelser som ble gitt for hvorfor beskatning av arv ikke egnet seg å underlegges formues- og inntektsskatten.

Et av hovedformålene til skattesystemet er å bringe inn proveny for å finansiere offentlige utgifter. Som tidligere nevnt var arveavgiften opprinnelig begrunnet ut fra fiskale hensyn, men grunnet lavt proveny i nyere tid stod den ikke lenger sterkt forankret i slike hensyn. I 2013 utgjorde arveavgiften 0,18 prosent av totale skatteinntekter, mens ordinær inntektsskatt og formuesskatt til sammenligning utgjorde henholdsvis 28 og 1 prosent (Statistisk sentralbyrå, 2021).

Det norske skattesystemet er basert på skatteevneprinsippet som sier at man skal betale skatt etter økonomisk evne, slik at de som har høyere skatteevne betaler en høyere andel skatt av bruttoinntekten (NOU 1999:7, s.50). Formålet med skatteevneprinsippet er å redusere inntektsulikheter etter skatt. Ifølge Arveavgiftsutvalget (NOU 2000:8) vil en arveavgift tilfredsstillte skatteevneprinsippet da en overføring av verdier gjennom arv vil øke

---

skatteevnen til arvemottaker. Likevel vil ikke det å arve en bolig medføre at arvemottakers likviditet øker med boligens verdi. Dette betyr at arveavgiftens evne til å tilfredsstille skatteevneprinsippet avhenger av hvor likvide midlene som arves er. På en annen side kan det å arve verdier øke arvemottakers potensielle skatteevne ved at verdien stilles til mottakers private disposisjon. Arvemottaker kan gjennom dette oppnå økt faktisk skatteevne gjennom å belåne eller selge verdien. Med utgangspunkt i en innteksdefinisjon som omfatter «*alle erverv av økonomiske fordeler*» (NOU 2000:8, s.147) finner Arveavgiftsutvalget derfor at arveavgiften kan begrunnes ut fra skatteevneprinsippet.

I relasjon til hvordan arv av verdier langt på vei synes å falle inne under innteksdefinisjonen er det nærliggende å se på om skattlegging av arv og gaver kan underlegges inntektsbeskatningen. På den ene siden vil det å sammenslå arvede verdier med annen inntekt ervervet i samme periode kunne medføre at man i større grad tar hensyn til den totale skatteevnen i det gjeldende tidsrommet (NOU 2000:8, s.147). På den andre siden foreligger den ingen prinsipielle begrunnelser som tilsier at skattlegging av inntekt og arv skal vurderes ut fra identiske hensyn (NOU 2000:8, s.147). Arveavgiftsutvalget (2000) påpeker videre at inntektsbeskatning av arv skaper utfordringer i tilfeller hvor arv skal overføres til, eller mottas fra et annet land. Så vidt utvalget var kjent ble ikke arv inntektsbeskattet i noen andre land (NOU 2000:8, s.148). Internasjonale arveoverføringer ville derfor skapt utfordringer i forbindelse med hvorvidt transaksjonen skulle underlegges de inntektsskatteavtalene eller de arveavgiftsavtalene som eksisterte mellom landene (NOU 2000:8, s.148). Totalt sett vurderte Arveavgiftsutvalget (NOU 2000:8) det dithen at inntektsskatten var en uegnet metode for skattlegging av arv.

Fra skatteevneprinsippet er det mer uklart om arveavgiften kan forsvares som supplement til formuesskatten. Begge skattene omfatter skattlegging av oppspart formue, og er begrunnet ut fra skatteevneprinsippet. Mange arvede verdier er allerede skattlagt gjennom formuesskatten, og Arveavgiftsutvalget (2000) mener det kan være utfordrende å forsvare denne dobbeltbeskatningen dersom begge skattene bygger på samme hensyn. På den andre siden vil å operere med to typer formuesbeskatning kunne være mer effektivt. Dersom formue først beskattes årlig gjennom formuesskatten og deretter avsluttende gjennom en arveavgift vil skattenes respektive satser kunne være lavere enn dersom man kun har en av dem. Dette

momentet taler for arveavgiften som supplement til formuesskatten, da lavere satser medfører færre effektivitetskostnader¹. I tillegg vil det være ønskelig å differensiere mellom hvor hardt man skattlegger arvede verdier og hvor stor en årlig formuesbeskatning bør være. Det fremstår som mer rettferdig at skatt på verdier som man har arvet uten å ha arbeidet for dem, skattlegges hardere enn midler som er oppspart fra hardt arbeid (NOU 2000:8, s.149). Også dette momentet taler for at det er hensiktsmessig med arveavgift som supplement til formuesskatten.

Samlet sett vurderte Arveavgiftsutvalget (2000) at arveavgiftens stilling som særskatt i det norske skattesystemet prinsipielt kan begrunnes ut fra skatteevneprinsippet, samt at det er hensiktsmessig å operere med en arveavgift som supplement til både inntekts- og formuesskatten.

2.5 Samfunnsøkonomisk effektivitet

En vurdering av arveavgiften og samfunnsøkonomisk effektivitet innebærer at man ser på de samfunnsøkonomiske kostnadene som er forbundet med den. Av samfunnsøkonomiske kostnader har man på den ene siden effektivitetstap som følger av vridningseffekter som påvirker ressursbruken i økonomien. Dette effektivitetstapet avhenger av hvordan en arveavgift påvirker økonomiske agents sparebeslutning. I hvilken grad disse beslutningene påvirkes avhenger igjen av hva som er motivet for å etterlate seg arv. På den andre siden finner man direkte kostnader som påløper hos privatpersoner og det offentlige i forbindelse med administrasjon av arveavgiften. Direkte kostnader påvirker arveavgiftens effektivitet negativt da de reduserer avgiftens proveny.

Arveavgiftsutvalget anslår at det årlig påløp 40 millioner kroner i direkte offentlige kostnader tilknyttet administrasjon av arveavgiften (NOU 2000:8, s.150). Hvorvidt dette beløpet kan ansees for å være stort i skattesammenheng er derimot vanskelig å si, da det ikke fremgår sammenligningsgrunnlag i form av administrasjonskostnader tilknyttet andre skatter. For direkte kostnader som påløper for privatpersoner påpekes det at arveavgiften utløste svært få rettsaker, samt at kostnadene tilknyttet verdsettelse og skifte av arvede

---

¹ Se delkapittel 2.5 for diskusjon om samfunnsøkonomiske effektivitetskostnader

---

verdier anses for å være svært begrenset (NOU 2000:8, s.150). Den eneste administrasjonskostnadsposten som anses for å være av betydning for diskusjonen om arveavgiftens prinsipielle begrunnelse er kostnadene som påløper ved skatteplanlegging. Ved skatteplanlegging vil arvelater bruke ressurser på skatterådgivning (NOU 2000:8, s.150). Dersom disse ressursene gjennom annen anvendelse kunne bidratt til større verdiskapning, vil utstrakt skatteplanlegging medføre store effektivitetstap.

I hvilken grad det påløper samfunnsøkonomiske kostnader gjennom vridningseffekter på ressursbruken er mer usikkert. Selv om man i teorien opererer med nøytrale skatter som ikke påvirker skatteytters adferd, vil de fleste skatter i praksis påvirke individers beslutninger (NOU 2000:8, s.149). Dette gjelder også for arveavgiften. Ifølge Arveavgiftsutvalget er det hovedsakelig individers sparebeslutninger som påvirkes av en arveavgift (NOU 2000:8, s.149). En skattlegging av arv kan påvirke individers sparebeslutning på en slik måte at spareraten reduseres, da det blir relativt sett dyrere å spare til arv enn å konsumere (NOU 2000:8, s.149). Da privat sparing er med på å påvirke en økonomis evne til å foreta investeringer og bygge fordringer på utlandet, vil derfor reduksjon i privat sparing kunne medføre et samfunnsøkonomisk effektivitetstap.

Hvor stort effektivitetstapet tilknyttet endring i sparebeslutningen er avhenger av hva motivet for å spare til arv er (NOU 2000:8, s.149). Dersom arv etterlates av tilfeldigheter vil ikke en avgift medføre effektivitetstap (NOU 2000:8, s.149). Med utgangspunkt i livssyklusshypotesen kan tilfeldig arv oppstå ved at en person dør før vedkommende har rukket å konsumere sine oppsparte midler. Livssyklusshypotesen går ut på at personer justerer spare- og konsumadferden sin i henhold til målet om å oppnå et jevnt konsumnivå gjennom hele livet (NOU 2000:8, s.73). I perioder med høy inntekt vil individer derfor spare relativt mer slik at de har råd til å konsumere i perioder med lav eller ingen inntekt. Da alderdommen er en periode hvor individer har lavere inntekt vil man derfor spare opp midler for å kompensere for dette. Dersom personer dør før alle oppsparte midler er konsumert vil de etterlate seg tilfeldig arv. En beskatning av denne arven vil ikke påvirke sparebeslutningen fordi intensjonen bak sparingen ikke hadde noe med arv å gjøre.

Dersom en person sparer fordi vedkommende planlegger å etterlate seg arv kan sparebeslutningen påvirkes av en arveavgift. Ved planlagte arvemotiver vil det å kunne etterlate seg arv generere nytte for en person. En skattlegging av arv vil redusere verdiene som overføres, og kan derfor også redusere arvelaters nytte. Denne nyttereduksjonen vil

gjøre det relativt sett mindre gunstig for arvelater å spare til neste generasjon, og det kan oppstå vridningseffekter i favør av konsum.

For å evaluere arveavgiftens samfunnsøkonomiske kostnader ville det vært hensiktsmessig å sammenligne arveavgiftens vridningseffekter med andre skatters vridningseffekter. Dette viser seg likevel å være vanskelig da det ikke foreligger entydige konklusjoner om hvilke arvemotiver som finnes i Norge eller hvordan de slår ut i praksis (NOU 2000:8, s.83). I tillegg vil de atferdsmessige endringene avhenge av blant annet satsstørrelse, slik at det blir vanskelig å sammenligne effektivitetskostnader på tvers av ulike skatter. Også faktorer som formue- og inntektsnivå kan påvirke vridningseffektene av arveavgiften, og det vil sådan være utfordrende å danne seg et bilde av effektivitetskostnadene som gjelder for hele befolkningen.

I følge arveavgiftsutvalget kan ikke arveavgiften anses for å være mer effektivitetshemmende enn andre skatter (NOU 2000:8, s.150). Det legges derfor til grunn at arveavgiftens effektivitetskostnader følger de samme samfunnsøkonomiske prinsippene som andre skatter. I en evaluering av arveavgiftens samfunnsøkonomiske kostnader legges det derfor til grunn at effektivitetstapet øker med satsene (NOU 2000:8, s.150).

2.6 Fordelingshensyn

Skatter spiller flere roller i Norge; de har en viktig oppgave både i å skape inntekter til staten, sikre effektiv ressursutnyttelse og bidra til omfordeling (NOU 2009:10, s.193). Både inntekts- og formuesskatten har en viktig oppgave som omfordelingsskatter. Arveavgiftsutvalget peker på at arv i allerede formuende familier er en viktig årsak til en økende formuessakkumulasjon (NOU 2000:8, s.151). Det pekes også på at de som arver mest er personer som allerede har høy utdanning, formue og inntekt.

En kan så diskutere hvorvidt det er ønskelig å ha et samfunn med stor formuessakkumulasjon hos noen få, utvalgte familier. Det har i denne sammenheng blitt knyttet spørsmål hvorvidt svært velstående familier kan påvirke norsk politikk (Fasting, 2020, s.6) ved å for eksempel bidra med økonomisk støtte til politiske partier (Pedersen, 2019a). Mye av Norges stabile økonomi og politiske klima kan forklares ut fra hvor egalitært samfunnet er, og en stor økning i sosiale forskjeller kan i verste fall bidra til å undergrave den stabiliteten. Arveavgiftsutvalget mener dermed at arveavgiften er et virkemiddel som i likhet med

---

inntekts- og formuesskatten bør tildeles en rolle når det gjelder omfordeling (NOU 2000:8, s.151).

Spørsmålet blir da hvorvidt arveavgiften faktisk har en omfordelende rolle i det norske skattesystemet. Det at det i stor grad er folk med høy utdanning, formue og inntekt som arver (NOU 2009:10, s.201) taler for at avgiften har betydelige fordelings effekter. Det at skatten er progressivt utformet, hvilket innebærer at avgiften en må betale øker med verdien på arveobjektet, taler også for at avgiften har fordelingsvirkninger.

Empirien viser at arveavgiften slik den var utformet før ikke klarte å fullstendig motvirke store formuesakkumulasjoner, og at i slike tilfeller var inntektsskatten mer effektiv (NOU 2000:8, s.150). Likevel fant arveavgiftsutvalget at arveavgiften kunne «*reducere virkningen på formuesfordelingen av arven og gaven*» (NOU 2000:8, s.150), hvilket igjen impliserer at avgiften har en gunstig fordelings effekt. Videre har Norge et skattesystem som skattlegger alminnelig inntekt med en progressiv sats, mens kapitalinntekt skattlegges med en flat sats. Om dette systemet muliggjør sterk formuessakkumulasjon kan arveavgiften også her være et egnet virkemiddel til å motvirke det (NOU 2000:8, s.151).

Enkelte hevder på sin side at arveavgiften ikke er særlig omfordelende, og at det snarere er den norske modellen med velferdsstat som virker utjevnende (Fasting, 2020a). De fremhever at andre land som også har arveavgift, slik som Storbritannia og USA sjeldent er foregangsland når det gjelder likhet. Det kan derimot diskuteres om man kan konkludere med at arveavgiften ikke har en omfordelende effekt ved å utelukkende se på om landet har arveavgift, og hvor stor grad av sosial ulikhet landet opplever. Andre variabler som blant annet formuesskatt, grad av inntektsskatt, utdanning og velferdstilbud kan også påvirke graden av sosial likhet i et samfunn.

Selv om det i stor grad var folk med høy inntekt, utdanning og formue som arvet, traff likevel ikke arveavgiften alltid like godt ut fra et fordelingsperspektiv. Setter man arveavgiften opp mot inntekt, var det de med lavest inntekt som relativt sett betalte mest arveavgift (Innst. 144 S (2018-2019)). Dette brøt med skatteevneprinsippet, og førte til at arveavgiften i praksis ble en regressiv skatt. Det var primært personer med høy inntekt, formue og utdanning som arvet arveobjekter som fikk en avgiftsrabatt av de tidligere verdsettelsesreglene (Innst. 144 S (2018-2019)). Disse innebar blant annet at ikke-børsnoterte aksjer fikk en kraftig verdsettelsesrabatt, og dermed fikk arvemottaker en lavere

effektiv arveavgiftssats (Innst. 10 S (2018-2019)). Dette bidro til en uheldig vridning med tanke på fordelingshensyn, hvor det var gruppene med lavest inntekt som bar den største skattebyrden.

2.7 Kapittelkonklusjon

Samlet sett finner vi at arveavgiften slik den var utformet før kan bli begrunnet ut fra flere ulike hensyn. Det at likhetsidealet står sterkt i Norge taler for at arveavgiften var godt begrunnet ut fra samfunnspolitiske hensyn. Den møter imidlertid motstand når det gjelder opplevd urettferdighet ved at staten griper inn i den 'private sfære' og hva man velger å bruke opptjente penger på. Når det gjelder arveavgiften som en særskatt i skattesystemet, var den tidligere ikke utformet slik at den var godt begrunnet ut fra et fiskalt perspektiv, da provenyet var lavt. Avgiften er derimot godt begrunnet som særskatt fra skatteevneprinsippet. Når det gjelder samfunnsøkonomisk effektivitet foreligger det ikke grunnlag for å hevde at arveavgiften er overlegen andre skatter hva gjelder proveny eller effektivitet. Arveavgiften kan altså ikke utelukkende begrunnes ut fra effektivitetshensyn, men det er heller ikke så viktig dersom dens primærformål er omfordeling. Det viser seg også at avgiften er bedre begrunnet i fordelingshensyn enn i økonomisk effektivitet, men det er likevel også her momenter som taler mot dens evne til omfordeling. Det at arveavgiften i praksis ble en regressiv skatt som følge av gunstige verdsettelsesregler som enkelte høyt formuende personer brukte til å planlegge seg bort fra skatten taler mot dens omfordelingsevne. Det kan heller ikke sies å være omfordelende at personer med vanlig, eller lav inntekt må selge generasjonsboliger for å kunne betale arveavgift. Oppgaven vil videre analysere hvilke svakheter den tidligere arveavgiften hadde, og deretter utrede forslag til forbedringer som kan løse de problemene nevnt over.

---

3. Svakheter ved den tidligere arveavgiften

Arveavgiften på arv og gaver avvirket i forbindelse med regjeringsskiftet i 2013. Regjeringen begrunnet avvirkningen med at avgiften traff skjevt, og i stor grad rammet folk med vanlig eller lav inntekt. Siv Jensen (2014) poengterte at det *«oppleves svært urettferdig å måtte betale en høy avgift for å arve et barndomshjem eller familien fritidsbolig»*. Regjeringen begrunnet også avvirkningen ved at det ville føre til en lettelse av likviditetsbelastningen når det gjelder generasjonsskifte i familiebedrifter, samt bidra til å forenkle skattesystemet for skatteyterne (Meld. St. 53 (2013-2014)). I det følgende kapitlet vil vi diskutere svakheter ved utformingen av den tidligere arveavgiften. Vi vil også diskutere hvilke aspekter ved arveavgiften som muliggjorde at den rammet skjevt, samt hvordan dette har utfordret rettferdighetsfølelsen.

3.1 Legitimitetsproblemer

I diskusjoner av arveavgiften er det ofte pekt på at det var en upopulær skatt som manglet legitimitet i befolkningen. Ifølge Postdoktor Cornelius Cappelen ved Institutt for sammenlignende politikk ved Universitet i Bergen kan mangel på legitimitet i seg selv være et argument for å avvikle en skatt (Gudbrandsen, 2013). Argumentet baserer seg på at politikken som utformes og implementeres er avhengig av å ha rotfeste blant dem som stemmer frem og treffes av den. Dette stemmer god overens med Skatteetatens funn i en rapport som tar for seg forskning om etterlevelse og unndragelse av skatt (Solli, 2017). I rapporten finner de at skattens legitimitet påvirker graden av myk makt som myndighetene kan utøve over skatteyterne. Dersom en skatt fremstår som legitim overfor skatteyterne vil det altså være større etterlevelse av skatten enn dersom den hadde fremstått som mindre legitim. Tilsvarende vil en oppfatning av at skatten er illegitim medføre at skattens funksjonalitet svekkes og at befolkningen opplever misnøye i forbindelse med den eksistens. Med andre ord er skatten i et slikt tilfelle hverken politisk eller samfunnsøkonomisk bærekraftig (Gudbrandsen, 2013).

Sammenhengen mellom legitimitet og funksjonalitet er av spesiell relevans for arveavgiften gitt Cappelen og Pedersens (2014) funn i en opinionsundersøkelse om arveavgiften. Undersøkelsen ble gjennomført et halvt år i forkant av avgiftens avvirkning og fant at *«arveavgiften har liten legitimitet i befolkningen»* (Cappelen & Pedersen, 2014). Legitimitet

kan oppstå gjennom at noe er godkjent ved lov eller ved at det fremstår som rettfærdig (Knudsen, 2021), og arveavgiftens legitimitet avhenger sådan av hvordan den oppfattes i forhold til de rettfærdighetsidealer som eksisterer i samfunnet. I sin undersøkelse fant Cappelen og Pedersen (2014) at arveavgiften opplevdes som en urettmessig dobbeltbeskatning, i tillegg til at den gjorde det *«vanskeligere å beholde gjenstander med affeksjonsverdi samt føre videre familiebedrifter»*. Det vil senere i kapittelet bli diskutert flere tilfeller hvor arveavgiften ga opphav til uheldige hendelser som opplevdes som urettferdig.

I samfunnsøkonomisk skatteteori er rettfærdighetsaspektet tradisjonelt begrenset til at man tar hensyn til økonomiske agents ulikhetsaversjonen i bestemmelsen av hvor omfordelende skattesystemet skal være (Fleurbaey & Maniquet, 2018). I den grad samfunnsøkonomisk teori behandler rettfærdighetshensynet veies dette opp mot effektivitetshensynet. I virkeligheten viser det seg at flertallet av befolkningen er langt mer opptatte av rettfærdighet enn effektivitet (Almås et al., 2020). Med dette menes det at mennesker er mer opptatte av at ressurser omfordeles og at metoden som brukes for å omfordele er rettfærdig, enn at de absolutte verdiene som omfordeles maksimeres. Det er for eksempel mulig å hevde at det er samfunnsøkonomisk effektivt å skattlegge familiehytten hardere enn ikke-børsnoterte aksjer, men det kan oppleves urettferdig av dem som må selge hytten for å betjene skatten. En slik differensiering mellom gradene av rettfærdighet tilknyttet ulike omfordelende tiltak gjøres ikke i klassisk samfunnsøkonomisk teori (Fleurbaey & Maniquet, 2018). Man ser derfor ofte til andre fagområder i vurderingen av dem. Videre finner adferds konomisk forskning at det er store forskjeller mellom land med hensyn til hvilke rettfærdighetsidealer som råder (Almås et al., 2020), slik at rettfærdighet i skattesystemet nødvendigvis må evalueres i en nasjonal kontekst.

3.1.1 Rettfærdighet i norsk kontekst

Av særskilte rettfærdighetshensyn som gjør seg gjeldende i Norge peker Cappelen og Pedersen (2014) på likhetsidealet og ansvarsidealet. Likhetsidealet bygger på det egalitære idealet om at urettferdig ulikhet er uønsket (Cappelen, 2021). Mer spesifikt er det ønskelig å begrense de forskjellene som stammer fra faktorer som ligger utenfor enkeltindividers kontroll (Cappelen & Pedersen, 2014). På den andre siden har man ansvarsidealet som bygger på det liberale idealet *«om at folk bør ha frihet til å følge sin egen ide om det god liv»* (Cappelen, 2021). Ut fra dette synspunktet vil det sådan v re ønskelig å bevare forskjeller

---

som stammer fra faktorer som enkeltindivider har kontroll over (Cappelen & Pedersen, 2014).

De to idealene havner i spenn i diskusjonen om arveavgiften da det å skattlegge en generasjonsoverføring ifølge Cappelen og Pedersen (2014) prinsipielt vil tilfredsstillе likhetsidealet, men stride mot ansvarsidealet. Skattlegging av verdier som er arvet og dermed ligger utenfor arvemottakers kontroll vil fremstå rettferdig i forbindelse med likhetsidealet. På en annen side vil avgiften kunne fremstå som urettferdig dersom den analyseres i lys av ansvarsidealet. Arvelaters oppbygging av arvbar formue er noe som ligger innenfor arvelaters kontroll. Det å skulle frata personer retten til å fritt «*disponere sine oppsparte midler*» (Cappelen & Pedersen, 2013) ved et forsøk på å utjevne økonomiske forskjeller vil derfor bryte med ansvarsidealet.

Forskning på fordeling og rettferdighet viser at det egalitære idealet, eller likhetsidealet, er mest prevalerende i Norge (Almås et al., 2020). Funnene sier at nordmenn anser ulikhet som et resultat av flaks som urettferdig, samt at de vektlegger denne urettferdigheten relativt høyere enn effektivitetskostnadene forbundet med omfordeling. Dette funnet taler for å beholde arveavgiften, da den i teorien tilfredsstiller likhetsidealet. I praksis var det derimot ikke slik arveavgiften utspilte seg. Det at noen kunne arve verdier til flere millioner skattefritt, mens vanlige folks inntekt fra hardt arbeid ble skattlagt mye, medførte at avgiften ble oppfattet som urettferdig (Innst. 144 S (2018-2019)).

Av andre viktige rettferdighetshensyn har man prinsippet om vertikal og horisontal likhet. Vertikal likhet bygger på skatteevneprinsippet og betyr at de som har eller får mer skal betale mer skatt enn dem som har eller får mindre (NOU 2000:8, s.56). I den forstand vil det oppleves urettferdig at husholdninger med lavere inntekt må betale forholdsvis mer skatt ved arv av barndomshjem enn husholdninger med høy inntekt må gjøre. At arveavgiften hovedsakelig rammet vanlig folk, mens arv av store verdier gjennom skattemessig gunstige verdsettelsesregler ofte ble skattlagt relativt lite, bryter med skatteevneprinsippet. Også den horisontale likheten, som går ut på at de som har eller får like mye skal skattlegges likt (NOU 2000:8, s.56), ble brutt. Det at noen velger benytte seg av skatteplanlegging eller skatteomgåelse, betyr at to individer som i realiteten arver like store verdier kan ende opp med å betale svært ulike avgiftsbeløp.

I de følgende underkapitlene vil vi se på hvordan den tidligere arveavgiftens utforming gav opphav til at den opplevdes urettferdig.

3.2 Svakheter ved satsstrukturen

Den forrige arveavgiften bygde på arveloven fra 1964, og har blitt endret flere ganger. Den siste endringen ble gjennomført i 2009, hvor både bunnfradrag, innslagspunkt og satser ble omarbeidet. Endringene ble begrunnet med at bunnfradragsgrensen lenge hadde vært uendret, og at de nye satsene skulle reflektere en bedre sosial profil (Olsen, 2010). De siste endringene var i stor grad til gunst for arv- og gavemottakere. Bunnfradraget økte i 2009 fra 250 000 til 470 000 kroner. For høy sats ble innslagspunktet endret fra 550 000 til 800 000 kroner, og arveavgiftssatsen ble satt ned fra 20 prosent til 10 prosent. Lav sats ble gjeldende for beløp mellom 470 000 og 800 000 kroner, og satsen ble satt ned fra 8 til 6 prosent (Olsen, 2010).

Selv med de seneste endringene er det mye som taler for at utforming av satsstrukturen ikke var optimal, ettersom arveavgiften likevel utfordret både folks rettferdighetssans og skatteevneprinsippet. Arv av fast eiendom, i tillegg til bankinnskudd er de mest dominerende arveobjektene (Thoresen, Fredriksen & Pedersen, 2001). Arveobjektet 'fast eiendom' består i stor grad av familiehytter eller barndomshjem. Dette er objekter som typisk har en relativt høy verdi, spesielt sett i sammenheng med innslagspunktene i satsesystemet. Fast eiendom skal verdsettes til omsetningsverdi (NOU 2000:8, s.185) og med et bunnfradrag på kun 470 000 kroner innebærer at de aller fleste slike arveobjekter utløste avgiftsplikt ved generasjonsskifte. Mange arveobjekter faller inn under 'høy sats', da innslagspunktet for denne kun er på 800 000 kroner. Dette vil da slå ut i en betydelig sum i form av arveavgift. Det er her mye av kritikken av arveavgiften stammer fra. Det oppleves urettferdig at en skatt som i utgangspunktet skulle ramme formuende personer og bidra til utjevning, i stor grad heller bidrar til at familieeiendommer med stor affeksjonsverdi eid av vanlige folk må selges.

3.3 Lavt proveny

Provenyet fra arveavgiften er av beskjedent omfang. I 2013 utgjorde provenyet kun 2,2 milliarder kroner (Statistisk sentralbyrå, 2013). Totale skatteinntekter i Norge var i 2013 på 1,228 milliarder kroner (Statistisk sentralbyrå, 2013) og dermed utgjorde arveavgiften kun

---

0,18 prosent av denne. Også historisk sett har provenyet utgjort en beskjeden andel av skatteinntektene. I 1999 utgjorde arveavgiften 0,5 prosent av den totale beskatningen og bare 0,1 prosent av Norges BNP (NOU 2000:8, s.131).

Det lave provenyet kan blant annet forklares ved at avgiften åpner for skattetilpasningsmuligheter og lav verdsettelse for arveavgiftsgrunnet. Allerede formuende personer har gjerne både ressurser og kompetanse til å finne, og utnytte smutthull i loven for å omgå avgift. Gunstige verdsettelsesregler for blant annet ikke-børsnoterte aksjer førte til at provenybidraget fra denne gruppen ble beskjedent. Dette medførte at personer som arveavgiften egentlig skulle treffe, ikke betalte særlig mye arveavgift. De som primært betalte arveavgiften var personer med lav eller vanlig inntekt som gjerne arvet hytter eller barndomshjem, og i provenysammenheng blir disse summene relativt små.

Det at arveavgiften var komplisert å administrere (NOU 2000: 8, s.4) kan også ha bidratt til det lave provenyet, da kompleksiteten kan ha krevd høy ressursbruk. Finansdepartementet (NOU 2000:8) peker på at ulike verdsettelsesregler for ulike formuesgjenstander, samt at man hadde ulike avgiftsmyndigheter for ulike skifter og arvetilfeller bidro til en kompleks administrasjon. Dersom utformingen vanskeliggjør administrasjon av avgiften uten at dette veies opp av høye skatteinntekter, kan man si at administrasjonskostnadene er forholdsvis høye.

Provenyet fra arveavgiften i andre land enn Norge har også vært beskjedent, og vist en nedadgående trend. Inntekten fra skatt på formuesoverføringer har i OECD-landene gjennomsnittlig sunket fra 1,1 prosent av de totale skatteinntektene i 1965, til 0,4 prosent av de totale skatteinntektene i 2020 (OECD Statistics, 2021). En annen forklaring på at dataen viser at provenyet har sunket i flere land er at flere av OECD-landene har redusert eller fjernet arveavgiften helt. Selv om majoriteten av OECD-land opplever at arveavgiften har et beskjedent proveny, er det enkelte land som har et relativt høyt proveny. Eksempler på disse er Frankrike og Belgia. I Frankrike ga arveavgiften i 2019 et proveny på 1,4 prosent av de totale skatteinntektene, mens i Belgia utgjorde provenyet 1,5 prosent av totale skatteinntekter. Dette er dermed godt over gjennomsnittet i OECD-land på 0,4 prosent (OECD Statistics, 2021). Det at enkelte land opplever at arveavgiften bringer inn et større proveny insinuerer at det er potensial for at provenyet i Norge også kan økes.

3.4 Likviditetsutfordringen

Mye av kritikken rettet mot arveavgiften dreier seg om likviditetsutfordringen mange arvinger står overfor. Det er ikke nødvendigvis slik at betalingsevnen øker selv om man arver. Ved arv av andre gjenstander enn kontanter øker betalingsevnen først ved realisasjon² av arven. Her ligger mye av utfordringen knyttet til arveavgiften slik den var utformet før den ble avvirket. Dette kan illustreres gjennom følgende eksempel:

Dersom en arvemottaker arver en hytte med en omsetningsverdi på 3 millioner, trekker en fra bunnfradraget på 470 000 kroner. 2 530 000 kroner danner da arveavgiftsgrunnlaget. Siden dette beløpet er høyere enn innslagspunktet for høy sats (800 000kr) skal en betale en avgift på 10 prosent av beløpet. Avgiftsbelastningen utgjør dermed 253 000 kroner. Er det snakk om for eksempel en hytte i sjøkanten på Sør- eller Østlandet er det ikke urealistisk at dette beløpet mangedobler seg. Sett i sammenheng med at medianinntekten for nordmenn i 2019 lå på 540 300 kroner etter skatt, kan avgiften anses å utgjøre et betydelig beløp (Statistisk sentralbyrå, 2021).

Likviditetsutfordringen mange opplever å sitte igjen med etter å ha arvet, kan virke ekstra belastende dersom det er snakk om arvegjenstander som er sterkt knyttet til familien, eller som har en spesiell affeksjonsverdi. Arveavgiftsutvalget peker derfor på at å ta opp lån med pant i arvegjenstanden kan være en mulighet (NOU 2000:8, s.155). Derimot er det vanskelig å argumentere for at skatteevnen øker ved å ta opp lån, samt at det ikke nødvendigvis er slik at arvemottaker har likviditet til å betjene lånet. Nordmenn har allerede rekordhøy gjeld (Haugan, 2020) og samfunnsmessig er det ikke ønskelig med høy gjeldsgrad hos befolkningen.

3.5 Generasjonsskifte i familiebedrifter

Familieselskaper utgjør en stor andel av alle selskapene i Norge, og bidrar i stor grad til Norges økonomi (Berzins & Bøhren, 2013). Av 115 000 aktive aksje- og

---

² Med realisasjon mener vi salg.

---

allmennaksjeselskap i Norge utgjorde familiekontrollerte³ selskaper 80 000 av disse (Berzins, Bøhren & Stacescu, 2018). Dette utgjør 70 prosent av alle bedriftene. Videre finner vi at 149 av de 500 største bedriftene i Norge er familieeide bedrifter (Glastad & Møkster, 2019), hvilket impliserer at familieeide bedrifter har en betydelig rolle i norsk næringsliv.

En del av kritikken rettet mot arveavgiften gikk ut på at den kunne vanskeliggjøre generasjonsskifte i familieeide bedrifter (NOU 2000:8, s.154). Det å lette generasjonsskifter i familiebedrifter var også en av grunnene til at regjeringen valgte å avvikle arveavgiften i 2014 (Meld. St.53 (2013-2014)). Avgiften kunne utløse en likviditetsutfordring for arvingene av bedriften, som kunne føre til at bedriften måtte bli solgt ut av familien, eller i verste fall bli avviklet. Dette var blant annet en medvirkende årsak til at arvingene til den familieeide fiskeoppdrettsbedriften Nergård AS i 2010 ble tvunget til å selge aksjeposten sin (Gulldahl, 2010). I et intervju med Folkebladet (2010) uttaler familien at *«pengene for et eventuelt salg skal dekke arveavgift og formuesskatt»* (Strøm, 2010). Det inngår mye ressurser, både kapital og humankapital i oppbyggingen av en bedrift, og det kan diskuteres om det er lønnsomt og samfunnsøkonomisk effektivt å la dette gå til spille fordi man må betale arveavgift. Spørsmålet blir da hvorvidt det er ønskelig at familieeide selskaper går ut av familien.

Det er flere argumenter som taler for å forenkle generasjonsskifter i familiebedrifter. Flere studier finner at familieeide bedrifter i gjennomsnitt har høyere lønnsomhet enn ikke-familieeide bedrifter. I 2003 utgjorde familieeide virksomheter 177 av bedriftene på S&Ps 500⁴ (Eilertsen & Hennig-Olsen, 2013). En rapport fra The Journal of Finance (2003) finner at disse familiebedriftene scoret høyere på både årlig inntekts- og resultatvekst. En rapport skrevet av en forskningsgruppe ved Credit Suisse Research Institute (2017) kom frem til den samme konklusjonen⁵. En mulig feilkilde ved resultatene kan være at familiebedrifter typisk opererer i bransjer som er mer lønnsomme enn gjennomsnittet. Selv når man kontrollerer for

---

³ Med familiekontrollert legger vi til grunn at grunnlegger eller nært tilknyttede personer / familie har minst 50 prosent av stemmeberettigede aksjer i ikke-børsnoterte selskaper og andre eierformer enn AS. Ved børsnoterte selskaper må de ha minst 25 prosent av aksjene.

⁴ Amerikansk aksjeindeks med de 500 største noterte selskapene.

⁵ Credit Suisse definerer et familieeid selskap som et selskap hvor familie eller nære slektninger eier minst 20 prosent av aksjene, og har minst 20 prosent av stemmeretten. Dette avviker fra definisjonen en typisk bruker i Norge.

dette, finner man likevel at familieeide bedrifter i gjennomsnitt har en høyere årlig avkastning enn ikke-familieeide selskaper (Credit Suisse Research Institute, 2017). De familieeide selskapene utkonkurrerte i 2015 ikke-familieeide selskap på den verdensbaserte MSCI indeksen⁶, med en årlig gjennomsnittlig avkastning på 4,5 prosent (Credit Suisse Research Institute, 2017).

Også studier gjort på norske familieeide bedrifter viser at disse gjør det bedre enn ikke-familieeide bedrifter (Berzins & Bøhren, 2013). Etter å ha kontrollert for andre lønnsomhetsdrivende egenskaper enn eierskap finner Berzins og Bøhren (2013) blant annet at familiebedrifter har en forventet ROA⁷ på 0,6 prosentpoeng høyere enn ikke-familieeide bedrifter.

Det pekes på flere grunner til at familiebedrifter presterer bedre. Forskningsgruppen ved Credit Suisse (2017) finner blant annet at slike bedrifter ofte har fokus på å opprettholde en sterk balanse, samt at de prioriterer å bruke mer kapital på forskning og utvikling, fremfor å dele ut store utbytter til aksjonærer. Videre trekker de frem at familiebedrifter ofte har en lengre tidshorisont ettersom i mindre grad må ta hensyn til aksjonærer som ønsker kortsiktig profitt. Berzins og Bøhler (2013) støtter argumentet om at eierstyringen til familiebedriftene bidrar til økt lønnsomhet. De fremhever i tillegg den tette koblingen mellom ledelse, styre og eierskap som en viktig årsak, samt at maktmisbruk overfor minoritetseiere sjeldent forekommer.

Momentene diskutert ovenfor taler for at det er ønskelig at familiebedrifter blir værende i familien. At arveavgiften potensielt kunne hindre et slikt generasjonsskifte er dermed en åpenbar svakhet ved den tidligere lovgivningen. Dersom familiebedrifter tvinges til å selge, kan det bidra til å redusere lønnsomheten i norske bedrifter. Slik sett reduseres effektiviteten og vekstevnen i norsk økonomi. I en endring av arveavgiftsloven foretatt i 2006 ble det imidlertid innført kontinuitetsprinsipp gjeldene for børsnoterte aksjer (Fasting, 2020). Kontinuitetsprinsippet innebærer at arvinger trer inn i arvelaters skatterettslige posisjon, og at arvingene er pliktig til å videreføre arvelaters inngangsverdi, avskrivningsgrunnlag eller andre skatteposisjoner knyttet til aksjeposten. Dette innebærer at man ikke betaler arveavgift

---

⁶ MSCI-indeksen er en global indeks med markedsverdivektete aksjer.

⁷ Return on assets er et mål på avkastning på totalkapitalen i en bedrift.

på det tidspunktet man arver, men blir beskattet på det tidspunktet en selger aksjen. Den overordnede effekten av overgangen fra arveavgift til kontinuitetsprinsipp for børsnoterte aksjer var at den totale inntektsskattebelastningen ble høyere, men at likviditetsbelastningen ved generasjonsoverføringen ble mindre.

Dette løste imidlertid ikke problemet når det gjaldt generasjonsskifte i familieeide bedrifter, ettersom svært få familiebedrifter er børsnoterte. Selv om familieeide selskaper utgjør 70 prosent av alle bedrifter i Norge, var det bare 11 av de familiekontrollerte selskapene som var børsnotert i 2019 (Berzins & Bøhren, 2013). Dette innebærer at innføring av kontinuitetsprinsippet for børsnoterte aksjer i praksis hadde liten betydning for generasjonsskifter i familieselskaper. Derimot har overføring av ikke-børsnoterte aksjer fra arvelater til arvemottaker en gunstig verdsettelsesrabatt på 40 prosent, som ble innført med hensikt i å lette generasjonsskifter.

Det at familieeide bedrifter i gjennomsnitt er mer lønnsomme enn ikke-familieeide bedrifter kan også tenkes å være et argument for at slike bedrifter er bedre rustet for å bære en arveavgift. Arveavgiften er i utgangspunktet en personskatt, som skal betales av arvemottaker. Dersom det er snakk om arv av en bedrift blir gjerne arveavgiften høy, og mange vil ha problemer med å betale det på personlig hånd (Institute for Family Business, 2019). Derfor er det vanlig at arvemottaker tar ut kapital fra bedriften i form av for eksempel utbytte for å betale avgiften (Institute for Family Business, 2019). Selv om en bedrift er lønnsom, er det ikke gitt at de er likvide på det ofte tilfeldige⁸ tidspunkt en arveavgift utløses. Vi vet også at familiebedrifter generelt sett er mindre enn ikke-familieeide bedrifter (Glastad & Møkster, 2019), og at majoriteten av dem kategoriserer som små og mellomstore bedrifter. Blir disse verdsatt høyt blir arveavgiften høy, og bedriften kan få betalingsproblemer ved utløsning av arveavgiften.

3.6 Ikke-nøytral verdsettelse

Et vesentlig problem med den tidligere arveavgiften er knyttet til verdsettelsesreglene som kan sies å være ikke-nøytrale. At verdsettelsesreglene er ikke-nøytrale innebærer at ulike

---

⁸ For eksempel ved død.

verdsettelsesmetoder blir brukt for ulike arvegjenstander. Hovedregelen er at arve- eller gaveobjektet skal verdsettes til antatt markedsverdi. Dersom arve- eller gaveobjektet ikke dreier seg om kontanter, børsnoterte aksjer, andeler eller obligasjoner må det brukes skjønn for å anslå antatt omsetningsverdi. Arveavgiftsutvalget (2000) anslår derimot at man kun oppnår 60 prosent av markedsverdi i de tilfeller det anvendes skjønn. Dersom objektene omsettes på det frie marked er det markedsverdien som stilles gjeldene (NOU 2000:8).

3.6.1 Verdsettelse av ikke-børsnoterte aksjer

Loven om verdsettelse av ikke-børsnoterte aksjer, andeler i ansvarlig selskap og kommandittselskap ble først vedtatt i 1992, og har i ettertid gjennomgått flere endringer. Ikke-børsnoterte aksjer skal verdsettes til *«aksjenes forholdsmessige andel av aksjeselskapets samlede skattemessige formuesverdi slik den fastsettes etter skatteloven»* (Aal., 1964, § 11). I perioden fra 1992 til 2006 ble ikke-børsnoterte aksjer, andeler, og kommandittselskap verdsatt til 30 prosent av skattemessig formuesverdi. Før utbytteskatten ble innført i 2006, hadde også aksjonærer mulighet til å ta ut utbytte skattefritt ved å spare opp godtgjørelse. I 2006 ble verdsettelsesreglene for ikke-børsnoterte aksjer, andeler og kommandittselskaper endret⁹. Det ble ikke lenger mulig å spare opp ny godtgjørelse, men allerede oppspart godtgjørelse kunne videreføres i 10 år.

I 2009 ble verdsettingsreglene for ikke-børsnoterte aksjer nok en gang endret. For beløp opp til 10 millioner kroner skulle ikke-børsnoterte aksjer jf. Aal § 11A verdsettes til 60 prosent av den skattemessige formuesverdien. For beløp over 10 millioner kroner skulle aksjene verdsettes til 100 prosent av skattemessig formuesverdi. Skatteskjerpelsen hadde som hensikt å treffe høyt formuende personer, samt å bidra til økt omfordeling.

Rabatten for ikke-børsnoterte aksjer har vært omdiskutert og gjenstand for kritikk. Skattelettelsen hadde i hovedsak som hensikt å lette generasjonsskifter i familiebedrifter. I praksis ble derimot ordningen utnyttet for å omgå, eller redusere arveavgiften ved å anvende smutthull i lovgivningen, og det er her mye av kritikken av rabatt for ikke-børsnoterte aksjer stammer fra. Majoriteten av arvemottakere arver ikke aksjer, men kontantinnskudd eller eiendom (Fredriksen et al., 2001), mens det i stor grad er allerede formuende personer som

---

⁹ Jf. Aal § 11A

---

arver gjenstander som typisk ikke blir verdsatt til full verdi, som for eksempel ikke børsnoterte aksjer (Innst. 144 S (2018-2019)). Dette bidrar til en forskjellsbehandling som kan oppleves urettferdig i arveoppgjøret. De som allerede har mest får en rabatt i arveavgiften, samtidig som de gjerne har kapasitet og kunnskap til å tilpasse arveoppgjøret slik at det betales minst mulig avgift. Et velbrukt smutthull ved lovgivningen åpnet blant annet for å redusere, eller fjerne avgiftsbelastningen helt ved å påta selskapet gjeld rett før arveoverdragelsen (Folkvord & Olsen, 2009). Ytterligere eksempler på slike smutthull vil diskuteres i delkapittel 3.7.

Slike smutthull bidrar til en ikke-nøytral verdsettelse, og fører til at arveavgiften ikke treffer slik den i utgangspunktet burde. Videre reduserer en slik ordning arveavgiftens provenypotensial. Arveavgiftsutvalget finner i sin utredning at dersom ikke-børsnoterte aksjer, andeler og kommandittselskap ble verdsatt til sin fulle verdi, ville avgiftsgrunnlaget i 1999 økt med 900 millioner (NOU 2000:8, s.123).

3.6.2 Verdsettelse av fast eiendom

Verdsettelse av fast eiendom har også bidratt til å redusere arveavgiftens proveny. Verdsettelse av eiendom faller ikke under særregler, og skal dermed verdsettes til antatt salgsverdi¹⁰. I praksis viser det seg derimot at eiendom ofte verdsettes for lavt (Fredriksen et al., 2001). Aal. § 25 henviser til at man innen seks måneder etter død eller dødsformodningsdagen, er pliktig å sende inn en selvdeklarasjon om arv. Innsender er videre pliktig å påse at verdien på boet, løsøre og andre arveobjekter er verdsatt til riktig verdi. I tilfeller hvor det ikke foreligger en klar formening om markedsverdi, og arvemottaker ønsker å beholde arvegjenstanden, skal verdien på objektet fastsettes ved skjønn¹¹. Det at arvemottaker selv er ansvarlig for å verdsette boligen de arver kan til dels forklare hvorfor eiendommer ofte verdsettes for lavt. En dansk studie gjort av Henrik Kleven et al (2011) finner at selvrapportering øker skatteunndragelse, og ved å foreta et kjapt google-søk får man opp flere artikler som forklarer deg hvordan du kan spare inn arveavgift ved å selv undervurdere verdien av bolig på selvdeklarasjonsskjemaet (Pedersen, 2017).

---

¹⁰ jf. Aal § 11

¹¹ jf. Aal § 25

Videre bidrar et tregt byråkratisk system til at det er tungvidt å sikre at eiendomsverdien oppgitt på selvdeklarasjonen samsvarer med markedsverdi, samt at det er arbeidskrevende å følge opp klager. Arveavgiftsutvalget beregner at dette kan innebære så mye som tre milliarder kroner i reduksjon i avgiftsgrunnlaget (NOU 2000:8), og utgjør dermed et betydelig provenytnap.

3.7 Skatteplanlegging

En av de vesentlige svakhetene ved arveavgiftens utforming var at den åpnet for skatteplanlegging. Med skatteplanlegging menes det at man planlegger generasjonsoverføringer med et mål om å spare arveavgift. I dette delkapittelet vil vi se på hvordan arveavgiften ga rom for skatteplanlegging og hvilke private og samfunnsmessige kostnader dette medførte.

Private kostnader for de avgiftspliktige påløper blant annet i form i utgifter til juridisk rådgivning og revisjonstjenester i forbindelse med skatteplanlegging (NOU 2000:8, s.150). Da det ikke foreligger beregninger for størrelsen på disse kostnadene, er det vanskelig hevde noe absolutt om det private kostnadsbildet. Likevel virker det rimelig å hevde, gitt diskusjonen om Reitans overføring av Rema 1000 til sønnene senere i kapittelet, at disse utgiftspostene kan ha vært av signifikant størrelse. Det kan argumenteres for at slike kostnader strider mot skattesystemets tredje overordnede hensyn om at «*skattene skal ta hensyn til behovet for en samfunnsøkonomisk mest mulig effektiv bruk av nasjonens ressurser*». (NOU 2000:8, s.57). De økonomiske ressursene som blir brukt til advokathjelp og revisjonstjenester kunne i fravær av skatteplanlegging ellers blitt anvendt til andre potensielt mer verdiskapende formål. Dersom en person ellers ville brukt pengene på å investere i for eksempel 'grønne' prosjekter, vil skatteplanlegging medføre en ineffektiv ressursbruk.

Skatteplanlegging kan også medføre signifikante kostnader for samfunnet for øvrig. I Finansdepartementets redegjørelse av arveavgiftsutvalgets mandat heter det at arveavgiften som engangsbeskatning på kapital vil kunne lede til «*omfattende tilpasninger og skatteplanlegging når det gjelder større familieformuer*» (NOU 2000:8, s.5). Også forskning på fransk spareadferd har bekreftet at høyt formuende i større grad utfører skattemessig tilpasning til avgift på arv enn lavere formuende (Goupille-Lebret & Infante, 2018). Dette forholdet kan skyldes flere årsaker. For det første er det kostbart å engasjere juridisk

---

rådgivning og revisortjenester, slik at det ikke vil være lønnsomt for de med mindre formuer å bruke midler på det. For det andre er det i absolutte tall mer å tjene på å minimere utløsning av avgift ved generasjonsoverføringer av store verdier, slik at insentivene kan sies å være større for dem med høy formue. Sammenhengen mellom formuesstørrelse og tilbøyelighet til å planlegge seg bort fra arveavgiften er problematisk fordi den arbeider mot flere av skattens hovedhensyn.

Dersom høyt formuende mennesker evner å planlegge seg bort fra arveavgiften, mens mindre formuende mennesker ikke gjør det, vil dette stride mot både skatteevneprinsippet og fordelingseffekten. Skatten vil på denne måten virke progressiv frem til det punktet hvor det er tilstrekkelig kapital og insentiv til å bedrive skatteplanlegging, mens det vil eksistere regressivitet ved punktet. Skattleggingen vil være regressiv fordi det etter punktet betales mindre skatt, målt som andel av arvens verdi, enn det gjøres før punktet. Da skatteevneprinsippet baserer seg på at man skal betale skatt ut fra hvor bemidlet man er, og derfor fordrer progressivitet, vil det at skatten i praksis utspiller seg regressivt gå imot prinsippet. Ifølge Fredriksen et al. (2001) viser statistikken over avgiftsbelastning etter arvens størrelse at arveavgiften er progressiv fra 2. desil¹². Denne statistikken er imidlertid basert på verdsettelsesreglene omtalt tidligere i kapittelet, slik at det er mulig at arveavgiften kunne hatt tendenser til regressivitet ved bruk av arvens reelle omsetningsverdi. Videre vil skatteplanlegging hos høyt formuende mennesker gå imot fordelingshensynet på to måter. En lav skatteinntekt fra de som har mest vil medføre et signifikant negativt avvik fra det potensielle provenyet, slik at det blir mindre midler å omfordele. Enda viktigere er det likevel at regressiviteten i skattleggingen kan medvirke til at formuesfordelingen blir enda skjevere enn utgangspunktet. Effekten av arveavgiften blir dermed det motsatte av dens intensjon.

3.7.1 Metoder for skatteplanlegging

For å illustrere problemer tilknyttet skatteplanlegging vil oppgaven ta for seg to overordnede metoder. Den ene metoden baserer seg på å tilpasse porteføljevalget ut fra verdsettelsesreglene, slik at porteføljens skattemessige verdi ved arveavgiften blir liten. Den

---

¹² Størrelsen på mottatt arv, sortert fra lavest til høyest i 10 like store grupper (desiler). 2. til 10. desil angir de 90 prosent største arveoverføringene.

andre metoden går ut på å utnytte svakheter og smutthull i lovens tolkning for å spare arveavgift. Det er også mulig å kombinere de to metodene, slik Reitan gjorde da av førte franchiserettigheten til Rema 1000 over til sønnene i 1992. Denne såkalte 'Reitan-saken' diskuteres nærmere i delkapittel 3.7.2.

For tilpasning gjennom porteføljevalget vil slik skatteplanlegging innebære at man plasserer formuen i de aktiva som utløser lavest beskatning ved generasjonsoverføringen. Det var for eksempel potensielt store skattebesparelser å hente fra aksjerabatten tilknyttet ikke-børsnoterte aksjer, da rabatten ikke nødvendigvis begrenser seg til å gjelde foretaksformuen (Fredriksen et al., 2001). Ved å flytte private verdier over til bedriften kunne man oppnå tilsvarende verdsettelsesrabatt på arvegjenstander som i realiteten var for eksempel private eiendommer eller bankinnskudd.

Det er likevel ikke slik at alle har lik anledning til å benytte seg av skattetilpasning gjennom porteføljevalg. Mulighetene til å gjennomføre generasjonsoverføringer via skattemessig gunstige aktiva begrenses av flere forhold. For husholdninger med lav inntekt vil det etter faste utgifter være begrensede midler til overs å anvende til spareformål (Statistisk sentralbyrå, 2018). Med antakelsen om at husholdninger er avhengig av å ha et visst likviditetsnivå for å håndtere uforutsette hendelser, vil det derfor ikke være ønskelig å binde sparepengene. Det kan derfor være mer nærliggende å spare i form av for eksempel bankinnskudd som er skattemessig ugunstig ved arv. I tillegg foreligger det ekstrakostnader tilknyttet sparing i mer gunstige formater, som gjør sparingsformen relativt mindre lønnsom for dem som sparer i mindre volum. For investering i aksjer er det for eksempel faste utgifter tilknyttet årsoppgaver, konsultasjonstimer, årlig skatterapportering og lovpålagt kundekontroll (DNB, 2021). I tillegg betaler man transaksjonsavhengig kurtasje, hvor det bemerkes at prosentsatsen er høyere for ikke-børsnoterte enn børsnoterte aksjer (DNB, 2021). Det at muligheten til å utnytte verdsettelsesreglene avhenger av inntekt eller formue gir opphav til vertikal ulikhet, og fremstår dermed urettferdig.

Den andre metoden for skatteplanlegging omhandler at man planlegger en skattemessig gunstig generasjonsoverføring av verdier ved å benytte seg av smutthull i lovverket. Det var nettopp dette Odd Reitan gjorde da han i 1992 overførte franchiserettighetene til Rema 1000 Norge til sine sønner Ole Robert og Kjell Magnus Reitan. Ved å utføre transaksjonene gjennom flere ledd ble arveavgiftsbeløpet redusert med 100 prosent - fra 255 millioner til null kroner. Som Odd Reitan uttalte i et intervju med Økonomisk Rapport i 2002 skyltes

---

overføringen til sønnene «*alt som har med arveavgift å gjøre*» (NTB, 2008). Denne såkalte 'Reitan-saken' diskuteres i det kommende delkapitlet hvor vi vil se på hvilke mekanismer som tillot Reitan-familien å planlegge seg bort fra arveavgiften.

3.7.2 Reitan-saken

Odd Reitan og daværende ektefelle Marit Reitan eide Reitangruppen AS, hvor Reitangruppen var rettighetshaver til dagligvarekonseptet Rema 1000. Den 2. januar 1992 stiftet Odd Reitan Rema 1000 Norge AS med aksjekapital på 100 000 kroner. Aksjene var oppdelt i 2 prosent A-aksjer og 98 prosent B-aksjer. Samme dag ble franchiserettighetene til Rema 1000 overført til det nystiftede aksjeselskapet Rema 1000 Norge AS gjennom en masterfranchiseavtale. Denne avtalen innebar at Rema 1000 Norge AS nå satt på rettighetene til alle fremtidige franchiseinntekter fra alle landets Rema-butikker. Den tredje hendelsen som fant sted den 2. januar var at sønnene Ole Robert og Kjell Magnus mottok vært sitt gavebrev på 100 000 kroner fra sin far. Det var på dette tidspunktet henholdsvis 20 og 16 år gamle. Siden arveavgiftens bunnfradrag på daværende tidspunkt var 100 000 kroner, utløste ikke gavebrevet noen arveavgift. Som klausul i gavebrevet ble det betinget at sønnene skulle bruke 49 000 kroner hver av gaven til å erverve seg aksjer i det nystiftede Rema 1000 Norge AS. Tre dager senere, den 5. januar 1992, kjøpte Ole Robert og Kjell Magnus 49 prosent hver av B-aksjene. Odd Reitan beholdt selv de resterende 2 prosent med A-aksjer. Siden selskapet var nystiftet, var selskapets ligningsverdi på dette tidspunktet lik innskutt aksjekapital på 100 000 kroner.

I forbindelse med et intervju med Økonomisk Rapport i 2002 uttalte Odd Reitan at motivasjonen for å involvere sønnene på eiersiden i Rema 1000-konseptet på et så tidlig tidspunkt i høyeste grad var for å redusere arveavgiften på en lovlig måte (NTB, 2008). På bakgrunn av hans beskrivelse om fremgangsmetoden som ble brukt for å overføre franchiserettighetene til sine sønner, anså skattemyndighetene det som «*en storstilt unndragelse av arveavgift*» (NTB, 2008). Etter granskning vedtok Sør-Trøndelags skattefogdkontor den 6. august 2004 at Rema 1000 Norge AS måtte betale arveavgift for 98 prosent av masterfranchiseavtalens verdi. I rent avgiftsbeløp utgjorde dette 111 millioner kroner. Selskapet ble også pålagt å betale morarenter¹³ lik 144 millioner kroner slik at det

---

¹³ Forsinkelsesrenter

totale beløpet stod til 255 millioner kroner. Grunnlaget for vedtaket stammer fra den daværende ulovfestede omgåelsesregelen som gir «*skattemyndighetene mulighetene til å omklassifisere en disposisjon mv., for så å anvende skattereglene på det omklassifiserte rettsforholdet*» (NOU 2016:5, s.7). Regelen var ment å anvendes i de tilfeller hvor retten mener grensene for hva som kan ansees som akseptabel skatteplanlegging overskrides, og det i stedet anses for å være uakseptabel omgåelse av skatt. I slike tilfeller kunne retten foreta en juridisk gjennomskjæring slik at en disposisjon ble skattlagt «*ut fra den underliggende økonomiske realiteten*» (Prop. 98 L (2018-2019)). For Reitans vedkommende ble den økonomiske realiteten av skattefogdkontoret ansett å innebære overføring av masterfranchiseavtalen og ikke overføring av gavebrevene.

Vedtaket ble innklaget til Skattedirektoratet, men ble vedtatt opprettholdt 17. oktober 2005. Reitangruppen AS og Reitan Handel, hvor Rema 1000 Norge AS var underlagt, gikk deretter til sak mot Staten v/ Skattedirektoratet i et forsøk på å få vedtaket underkjent i tingretten, men tapte. De anket så saken til lagmannsretten, hvor de tapte, før de til slutt fikk medhold i Høyesterett den 11. november 2008. Flertallet av høyesterettsdommerne mente at transaksjonene som ble foretatt fra 2. til 5. januar 1992 fremstod som «*integreerte ledd i en samlet plan*» (Rt. 2008 s. 1510). Ut fra sammenhengen mellom transaksjonene fremstod det som at Odd og Marit Reitan hadde utført en formuesoverføring til sønnene tilsvarende 98 prosent av verdien til dagligvarekonseptet. I så måte skulle arveavgiftsgrunnlaget beregnes ut fra formuesverdien til Rema 1000-konseptet. Flertallet fant likevel at arveavgiftsgrunnlaget var begrenset til å omfatte overdragelsen av de ikke-børsnoterte aksjene. Verdsettelsen av disse aksjene ble bestemt i henhold til Aal. § 11, og utgjorde i dette tilfellet 49 000 hver for Ole Robert og Kjell Magnus Reitan, i henhold til den ligningsverdi som Rema 1000 Norge AS hadde på ervervelsestidspunktet. Mindretallet av høyesterettsdommerne stemte for anvendelse av den ulovfestede omgåelsesregelen og opprettholdelse av det opprinnelige vedtaket.

Som argumenter for Høyesteretts dom ble det anført at overføringen av formue ikke kunne anses som gjennomført før 5. januar bare fordi aksjeoverdragelsen var planlagt i forkant. Selv om transaksjonene stod som tre integrerte ledd ble den faktiske rådigheten over franchiserettighetene overført fra Odd Reitan til sønnene i etterkant av masterfranchiseavtalen. Av denne grunn kunne ikke arveavgiftsplikten knyttes til masterfranchiseavtalen, men lå i stedet tilknyttet den vederlagsfrie overføringen av aksjene. Det føres også at giverne av gaven her er Odd og Marit, og ikke Reitangruppen, samt at

mottakerne er Ole Robert og Kjell Magnus, og ikke Rema 1000 AS. Konsekvensene av dette blir derfor at avgiftsplikten kun gjelder for de verdier som er overført mellom foreldre og barn, og ikke mellom de to selskapene.

Fra mindretallet av høyesterettsdommerne het det at selv om det ut fra direkte tolkning av Aal. § 2 ikke følger avgiftsplikt på transaksjonene, så gjør den ulovfestede omgåelsesregelen seg gjeldende. Det ble vist til grunnvilkåret for omgåelsesregelen som sier at «*det hovedsakelige formål med disposisjonen har vært å spare skatt eller avgift*» (Rt. 2008 s. 1510), og vilkåret ble ansett som oppfylt. Det ble videre argumentert for at formålet med Aal. § 2 er å hindre unngåelse av arveavgift blant annet gjennom gaveoverføringer, samt at denne gaveoverføringen skjer indirekte via et selskap. Mindretallet pekte videre på at det ikke var tilknyttet egenverdi til Odd Reitans kortvarige eierskap av aksjene, og at eierskapet var et unødvendig mellomledd for alle andre formål enn å unngå arveavgift. Med dette mentes det altså at tilleggsvilkåret også var oppfylt.

3.7.3 Rettferdighet og Reitan-saken

Oppgavens formål er ikke å diskutere hvorvidt transaksjonene burde blitt dømt under omgåelsesregelen, for det er kompliserte juridiske spørsmål som ligger utenfor oppgavens fagfelt. Det bør likevel påpekes at vedtaket var omstridt i Høyesterett med tanke på at dommerne var delt mellom et mindretall og et flertall i synet på saken. Vi vil utover dette ikke ta stilling til hvorvidt vedtaket er juridisk korrekt, men ta utgangspunkt i at Høyesteretts bedømmelse er riktig i henhold til lovverket. Dette delkapitlet vil videre se på konsekvensene av at det finnes smutthull i loven som gjør at generasjonsoverføringer faller mellom de juridiske bestemmelser som er konstruert for å fange dem. Da en del av konsekvensene allerede er diskutert under delkapittel 3.7, vil vi her fokusere på hvordan 'Reitan-saken' utfordrer rettferdighetssansen. Vi vil også kort ta for oss hvordan saken kan ha påvirket konkurransen mellom aktører i dagligvarebransjen.

Som det fremkommer i Finansdepartementets mandat til Frederik Zimmer i utredningen om en lovfesting av omgåelsesregelen, forutsetter «*et effektivt og godt skattesystem (...) at omgåelser motvirkes*» (NOU 2016:5, s.7). Dette er blant annet fordi omgåelse av skatt går utover provenyet, som omtalt tidligere. Skatteomgåelse vil virke urettferdig gjennom både vertikal og horisontal ulikhet da muligheten til å bedrive skatteomgåelse nødvendigvis er ujevnt fordelt utover skatteyttere (NOU 2016:5, s.11). Samtidig står friheten til selv å kunne

velge rettslig format, tidspunkt og tidslinje for transaksjoner sterkt (NOU 2016:5, s.10). Man har altså frihet til å velge det alternativet som utløser minst skatt, uavhengig av hvor bemidlet man er, noe også Reitans advokat Helge Olav Bugge bemerket (Rt. 2008 s.1510). Denne handlefriheten kan erfaringsmessig være uforenelig med hva som anses som rettferdig, slik at det blir en avveining mellom de to hensynene (NOU 2016:5, s.10).

Advokat Bugge appellerte under rettssaken til hvordan Aal. § 11 ble vedtatt med det formål «å lette gjennomføring av generasjonsskifter i (...) familieeide bedrifter» (Rt. 2008 s.1510), og hevdet at Reitan-familiens generasjonsskifte «*ligger i kjerneområdet for § 11 A*» (Rt. 2008 s.1510). Det kan likevel diskuteres hvor rettferdig det fremstår å benytte seg av denne argumentasjonen, da nevnte lovgivning var myntet på å hindre at familieeide bedrifter måtte selges grunnet likviditetsbegrensninger. Rema 1000 Norge AS hadde det påfølgende året, 1993, et årsoverskudd som oversteg én milliard kroner (Rt. 2008 s.1510), hvorav majoriteten stammet fra inntekter fra franchiserettighetene. Det kan derfor vanskelig hevdes at det var knyttet store likviditetsutfordringer til generasjonsskiftet.

Rettferdighetssansen utfordres videre av hvordan det både i 2016, og nå senest høsten 2020, har blitt snakket om at Reitan-familien har vurdert å selge seg helt eller delvis ut av Reitan Handel. Finansavisen skrev at investeringsbanken Goldman Sachs i 2016 skal ha blitt engasjert for å finne mulige interessenter som var villige til å kjøpe familiebedriften for i underkant av 50 milliarder kroner (Finansavisen, 3. januar 2017). Odd Reitan avkreftet at noen kjøpsamtale hadde funnet sted (DN & Solem, 2017). I november 2020 gikk imidlertid Odd Reitan ut med en pressemelding og sa at de vurderer å børsnotere Reitan Handel i 2021 (Solem, 2020). I den forbindelse vurderte Kapital Reitan Handel til en verdi på omtrent 40 milliarder (Solem, 2020), mens Finansavisen vurderte Reitan-familiens aksjeverdier i selskapet til å være 65 milliarder kroner (Bjergaard, 2020). Det er med andre ord mye å tjene på en børsnotering for Reitan-familien. Dette forholdet utfordrer rettferdighetssansen fordi hovedargumentet bak gjennomføringen av det skattemessig gunstige generasjonsskifte i 1992 var at det var ønskelig å beholde bedriften i familiens hender. Når det nå fremgår at familien ønsker å selge seg delvis ut kan det derfor fremstå ekstra urettferdig at de slapp unna arveavgiften.

Det er avslutningsvis verdt å nevne at utfallet av 'Reitan-saken' kan ha påvirket konkurransebildet mellom aktørene i dagligvarebransjen. Dersom vedtaket i saken hadde omfattet at Reitan-sønnene måtte betale 255 millioner kroner i arveavgift er det trolig at de

---

ville hentet ut finansielle midler fra Rema 1000 Norge AS for å betjene skatten. Bestemmelsen om at overføringen ikke utløste avgiftsplikt medfører derfor at disse midlene kunne beholdes i selskapet til egen disponering. Dette kan gi Rema 1000 et konkurransefortrinn. Dersom andre aktører i tilsvarende situasjoner blir ilagt arveavgift, mens Rema 1000 ikke blir det, får Rema 1000 relativt flere midler å bruke på investeringer som videreutvikler deres posisjon i markedet. Dette er med på å svekke konkurransevilkårene i dagligvarebransjen, og vil være spesielt skadelig for de mindre aktørene¹⁴. Det at en stor og veletablert aktør som Rema 1000 evner å tilegne seg økonomiske fordeler kan gjøre det vanskeligere for mindre aktører å etablere seg. Konsekvensen av dette er at en allerede konsentrert bransje (Valvik, 2017) konsentreres ytterligere.

3.8 Kapittelkonklusjon

I dette kapittelet finner vi at det lå en rekke svakheter tilknyttet arveavgiftens utforming og skatteyteres respons på den. Lave bunnfradrag og lave innslagspunkt for satsøkning medførte at arveavgiften traff vanlige folk som arvet barndomshjem. Dette virket mot arveavgiftens omfordelende hensikt, og medførte at den opplevdes urettferdig. Arveavgiften bidro også med et beskjedent proveny sammenlignet med andre skatter og andre land. Dette kan tyde på arveavgiften var utformet på en slik måte at den ikke evnet å etterleve sitt provenypotensial. Arveavgiften medførte videre likviditetsutfordringer for spesielt privatpersoner og familiebedrifter. Generasjonsoverføringer av familiehjem, hytter eller familieeide bedrifter kunne utløse høye skattekrav uten at det forelå likviditet til å betale dem. Det vil oppleves urettferdig for arvemottakere dersom man må selge familiehytta for å betjene arveavgiftens. I tillegg finner vi at familiebedrifter i snitt er mer lønnsomme enn ikke-familiebedrifter, som antyder at det er ønskelig å beholde bedriftene i familien. Ikke-nøytrale verdsettelsesregler åpnet videre opp for muligheter til å redusere arveavgiftsgrunnlaget betraktelig gjennom å plassere verdier i de formuesgjenstander som utløste lavest beskatning. Mulighetene til å drive slik form for skatteplanlegging er ikke jevnt fordelt utover befolkningen, men tilfaller ofte de høyt formuende. Det at høyt formuende bedriver skatteplanlegging medfører at

---

¹⁴ Aktører i dagligvarebransjen ekskludert Norgesgruppen, Coop og Rema 1000.

skattebyrden faller relativt mer på lavere formuende, samt at beregningsgrunnlaget reduseres. Som illustrert gjennom Reitan-saken vil slik skatteplanlegging utfordre rettferdighetsfølelsen blant befolkningen, og arveavgiften vil miste sin legitimitet.

Det er likevel ikke slik at det er mulig å utforme en skatt som ikke medfører noen uheldige hendelser, og det er trolig ikke mulig å utforme arveavgiften på en måte som utraderer alle svakhetene vi har diskutert i dette kapitlet. I de kommende kapitlene vil vi derfor se på hvilke skattemessige behov som gjør seg gjeldende dersom man skulle gjeninnført arveavgiften, og evaluere mulige løsninger på svakhetene i lys av dette.

---

4. Arveavgiftens fremtidige rolle i skattesystemet

For å kunne rette opp i de svakheter som ble diskutert i det forrige kapittelet må man nødvendigvis også vite hvilke skattemessige behov som gjør seg gjeldende i Norge fremover. I det følgende kapittelet vil vi derfor forsøke å etablere hva formålet med en ny arveavgift bør være. Arveavgiftens formål fastsettes ved å undersøke i hvilken grad den kan begrunnes ut fra provenyehensynet og fordelingshensynet. Vi velger å se bort fra hensynet til samfunnsøkonomisk effektivitet da vi i kapittel 2 etablerte at arveavgiftens effektivitetskostnader langt på vei følger samme mønster som andre skatter.

I det første delkapittelet ser vi på graden og utviklingen av økonomisk ulikhet i Norge, samt hvilke konsekvenser dette medfører. Vi ser deretter på hvordan provenybehovet er antatt å utvikle seg fremover i Norge, og hvilken rolle arveavgiften kan spille i den forbindelse. Det tredje delkapittelet tar for seg hvilke formeninger ledende økonomiske fagmiljøer, både internasjonalt og nasjonalt, gjør seg om arveavgiftens rolle i skattesystemet. Avslutningsvis ser vi kort på hvordan arveavgiften er utformet i Danmark og Finland.

4.1 Fordelingssituasjonen og ulikhetstrender i Norge

Når vi diskuterer ulikhet i denne oppgaven snakker vi i hovedsak om økonomisk ulikhet. Økonomisk ulikhet er et mål på hvordan formue og inntekt er skjevfordelt blant innbyggere i et land. Vi vil i dette kapittelet undersøke graden av økonomisk ulikhet i Norge, og hvordan ulikheten utvikler seg ved å se på trender i inntekts- og formuesulikheten. Det er delte meninger om hvorvidt det er høy ulikhet i Norge og om den er økende. Det er også et spørsmål om hvordan man tolker statistikken, og hvilke metoder som brukes for å måle ulikhet.

4.1.1 Gini-koeffisienten som mål på ulikhet

Gini-koeffisienten er et av de vanligste målene på inntektsulikhet. Gini-koeffisienten tar en verdi på null når det ikke eksisterer inntektsulikhet, og tar verdien én når all inntekt tilfaller én enkelt person (Aaberge et al., 2020). Dette innebærer at jo lavere Gini-koeffisienten er, jo lavere er inntektsulikheten. Øker verdien av Gini-koeffisienten, indikerer dette at inntektsforskjellene har økt. Gini-koeffisienten er også et av de vanligste målene på ulikhet i mange andre land, og er dermed et godt egnet verktøy å bruke for å sammenligne ulikhet

mellom land. Det finnes to måter å måle Gini-koeffisienten på. Den ene metoden baserer seg på å måle inntekt før skatt og offentlige overføringer. Den andre metoden, kalt den utvidete Gini-koeffisienten, baserer seg på å måle inntekt etter skatt og offentlige ytelser. Ved at den inkluderer en rekke offentlige tjenester og overføringer, gir den et mer representativt bilde av kjøperens reelle kjøpekraft. Ulike land har ulikt skattenivå og velferdstjenester, og derfor vil den utvidede Gini-koeffisienten gi et mer riktig bilde av den faktiske ulikheten. Rolf Aaberge, forsker ved Statistisk sentralbyrå, uttaler til faktisk.no at å bruke den utvidete Gini-koeffisienten gir et mye mer relevant sammenligningsgrunnlag (Faktisk, 2019). En husholdning som må bruke en stor del av inntekten på privatskoler og helsetjenester vil følgelig ha en lavere reell kjøpekraft enn i land hvor dette er subsidiert.

4.1.2 Andre mål på ulikhet

Statistisk sentralbyrå (2019) anvender seg hovedsakelig av tre forskjellige metoder for å måle inntektsulikhet. Gini-koeffisienten, samt P90/P10 og S80/S20. P90/P10 metoden sorterer befolkningen i 10 like desiler¹⁵ basert på størrelsen på inntekten deres etter skatt. Metoden måler forholdstallet mellom de 10 prosent personene med høyest inntekt, mot de 10 prosent med lavest inntekt (Statistisk sentralbyrå, 2019). Dersom P90/P10 forholdstallet er 2,5 indikerer dette at de de 10 prosent rikeste tjener 2,5 ganger så mye som de 10 prosent fattigste. S80/S20 metoden måler forholdstallet mellom de 20 prosent med høyest inntekt, mot de 20 prosent med lavest inntekt. De ulike metodene gir små forskjeller i mål på ulikhet (Statistisk sentralbyrå, 2019), og videre i oppgaven vil vi fokusere på Gini-koeffisienten.

4.1.3 Inntektsulikhet i Norge

Utviklingen de siste 30 årene viser at inntektsulikheten har økt i de fleste OECD-landene. Verdien på Gini-koeffisienten lå i gjennomsnitt på 0,29 i OECD-land på 1980 tallet, mens den i 2013 hadde økt med 10 prosent til 0,32 (OECD Data, 2019). Ulikheten økte ikke bare i land som tradisjonelt har hatt stor ulikhet, men også i land som tradisjonelt har vært mer egalitære, som blant annet Tyskland, Danmark og Sverige. Vi finner også en liknende utvikling i Norge. Regjeringen publiserte i 2019 statistikk på at inntektsulikheten i Norge har vært svakt økende de siste 30 årene (Regjeringen, 2019). Verdien på Gini-koeffisienten viste

---

¹⁵ 10 like store grupper

---

en økning på 16 prosent mellom 1986 og 2018, fra 0,21 til 0,26 (OECD Data, 2019). Likevel indikerer verdien på Gini-koeffisienten at Norge ligger på et lavt nivå sammenliknet med Gini-gjennomsnittet i andre OECD-land.

I 2012 viste Gini-koeffisienten at Norge hadde den laveste inntektsforskjellen i Europa, med en Gini-verdi på 0,25 (Faktisk, 2019). Ved å anvende den utvidede Gini-koeffisienten i samme tidsperiode finner vi at Norge også hadde en av de laveste gradene av ulikhet i hele verden. Det finnes ikke internasjonale tall for den utvidede Gini-koeffisienten etter 2012, men ved å bruke Gini-koeffisient-målinger fra Eurostat finner vi at Norge i 2017 har falt ned på en syvende plass på listen over land med lavest inntektsulikhet i Europa med en Gini-koeffisient på 0,26 (Faktisk, 2019).

Å utelukkende bruke Gini-koeffisienten er derimot problematisk, og kan gi et skjevt bilde av den faktiske ulikheten. Datagrunnlaget for inntekten brukt for å måle Gini-koeffisienten er basert på personlige skatteyteres skattemelding (Aaberge et al., 2020). Skattemeldingen inneholder kun inntekt som blir beskattet på personlig hånd, og inkluderer kun den delen av et selskaps overskudd som blir utbetalt som personlig utbytte. Det resterende overskuddet i selskapet inngår dermed ikke i datagrunnlaget for Gini-koeffisienten. Dette indikerer at Gini-koeffisienten gir et mangelfullt bilde av inntektsulikheten når man inkluderer personer som eier selskaper. Videre har det vist seg at inntektsstatistikken er svært følsom overfor endringer i skatteregler. SSB har derfor utviklet en rapport som sikter på å gi et mer fullstendig bilde av inntektsulikheten i Norge. Dette gjør de ved å inkludere inntekt som er opptjent i selskap, men ikke utbetalt som utbytte (Aaberge et al., 2020).

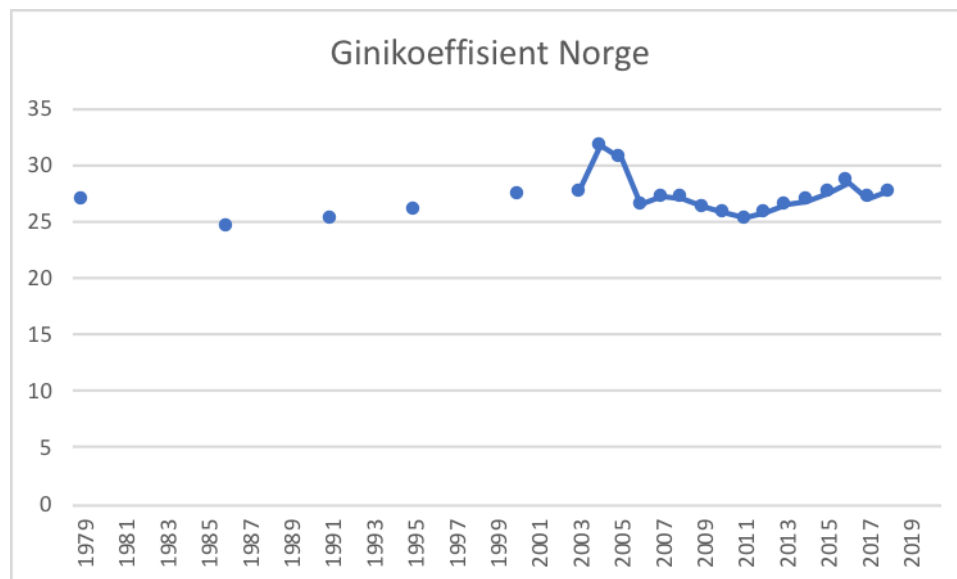
4.1.4 Skattetilpasning

Før utbytteskatten¹⁶ ble innført i 2006 viste verdien på Gini-koeffisienten at inntektsulikheten i Norge var stigende. Rett før den varslende innføringen av utbytteskatt tok flere aksjonærer ut store utbytter av selskapene sine, og etter 2006 ble mengden utbetalt utbytte sterkt redusert. Det gir grunn til å tro at endringen i beskatningen av utbytte førte til skattetilpasninger. Utbetalt utbytte til personlige aksjonærer i var i 2005 på 100 000 millioner, mens i 2006 var utbetalt utbytte redusert til kun 7 366 millioner kroner. Dette

---

¹⁶ Skattegrunnlaget for utbytte skal skattes med 22 prosent.

medførte en reduksjon i rapportert skattbar inntekt, og gjorde betydelige utslag på verdien til Gini-koeffisienten.

Figur 1 viser utviklingen i Gini-koeffisienten i Norge mellom 1979 og 2019. Tall hentet fra OECD Statistics (2019).

Som illustrert på figuren over ser det tilsynelatende ut som inntektsulikheten i Norge falt markant i 2006. I realiteten stammer nedgangen i økonomisk ulikhet fra at aksjonærer tok ut mindre utbytte av selskapene sine som følge av at de hadde tatt ut enorme utbytter før utbytteskatten ble innført. Dermed hadde mange aksjonærer ikke behov for å ta utbytter på flere år. Dette illustrerer hvor følsom inntektsstatistikken er for skatteendringer, og innebærer at statistikken heller gir et mer passende bilde av skattetilpasninger enn den faktiske inntektsulikheten i Norge (Aaberge et al., 2020).

Aaberge et al. (2020) finner at ved å inkludere tilbakeholdte selskapsinntekter har Gini-koeffisienten en betydelig høyere verdi enn i den offisielle statistikken. Den offisielle statistikken mellom 2006 og 2018 viste en Gini-koeffisient som var mellom 26 og 65 prosent lavere enn verdien Aaberge et al. (2020) fant. Ved å inkludere de tilbakeholdte selskapsinntektene som del av inntektsstatistikken fant de at Gini-koeffisienten i Norge hadde en verdi mellom 0,30 og 0,39. Til sammenlikning hadde USA en Gini-koeffisient på 0,40 i 2016 (Central Intelligence Agency, 2018). Dette gir grunnlag til å tro at inntektsulikheten i Norge er betydelig større enn det den offisielle statistikken viser, og nesten på linje med land vi vanligvis tenker har mye større ulikhet enn Norge.

4.1.5 Formuesulikhet i Norge

Når det gjelder formuesulikhet i Norge viser statistikken at også denne er økende (Aaberge & Stubhaug, 2018). Aaberge og Stubhaug (2018) finner at det er stor ulikhet i fordelingen av både boligformue og annen formue, og at økningen primært skyldes at familier med store formuer har blitt enda rikere.

Ettersom det ikke finnes en Gini-koeffisient som måler formuesulikhet, må en bruke andre målemetoder. En mulighet er å undersøke hvor stor andel av totalformuen som er eid av de aller rikeste. OECD¹⁷ beregner at de 10 prosent rikeste i Norge eier 51 prosent av totalformuen, og at de topp én prosent rikeste eier 20 prosent av totalformuen i Norge¹⁸ (Faktisk, 2019). Til sammenlikning eier de topp én prosent rikeste i Storbritannia 20 prosent av totalformuen, mens i Finland eier de kun 13 prosent av totalformuen. Av de landene OECD har undersøkt¹⁹, er det bare Estland sine én prosent rikeste som eier mer av totalformuen enn i Norge og Storbritannia.

En bør likevel ikke sette all sin lit til disse tallene. Aaberge (2019) opplyser om at datagrunnlaget brukt for Norge er ufullstendig (Faktisk, 2019). Blant annet er verdien av eiendom og annen realkapital undervurdert (Faktisk, 2019). Videre er det gjort forskning som viser at det er utfordrende å beregne formuesfordeling i svært mange land. Professor Alstadsæter, leder for Skatteforskingsenteret ved NMBU, påpeker at det er knyttet store måleproblemer til skatteunndragelser og skattetilpasninger, samt at det er grunn til å tro at store formuer er skjult i utlandet (Faktisk, 2019). I Europa er det antatt at rundt 10 prosent av den totale finansformuen er skjult i utlandet (Alstadsæter et al., 2016). En studie gjort av Gabriel Zucman (2019) viser videre at i et land som Norge er det sannsynlig at formuen til de 0,01 prosent rikeste ville økt med 25 prosent om man tok høyde for skjult formue.

Funnene beskrevet over indikerer at det finnes betydelige økonomiske ulikheter, også i Norge. Mye av økningen i formuesulikhet kommer, som nevnt tidligere, av at allerede

---

¹⁷ Tall fra 2015 eller nyeste tilgjengelige.

¹⁸Credit Suisse har også utviklet en liknende studie, og de finner at de 10 prosent rikeste eier 63 prosent av totalformuen, mens de rikeste 1 prosentene eier hele 31 prosent.

¹⁹I stigende rekkefølge etter lavest formuesfordeling: Hellas, Slovakia, Belgia, Italia, Polen, Finland, Irland, Portugal, Spania, Ungarn, Frankrike, Luxembourg, Norge, Storbritannia og Estland.

velstående familier har økt formuen sin ytterligere. Videre finner vi at inntektsutvikling globalt de ti siste årene i stor grad har vært til gunst for kapitaleiere, men til ugunst for lønnstakere (Pedersen, 2015) ved at kapitalavkastningen har vokst hurtigere enn lønnsveksten. Dette er trender som kan føre til et ytterligere sprik mellom de rikeste og de fattigste, og som også er en kilde til en opplevd urettferdighet. Det kan oppleves urettferdig at enkelte familier oppnår stor avkastning på formuen primært fordi de allerede er svært velstående, mens andre jobber fulltidsjobber uten å ha mulighet til å oppleve samme inntektsstigning.

Diskusjonen videre blir derfor om ulikhet er et problem i Norge. Er det slik at ulikhet påfører samfunnet negative eksternaliteter, er det ønskelig å benytte seg av virkemidler som reduserer disse. En arveavgift kan være et slikt virkemiddel.

4.1.6 Er ulikhet et problem?

Nyere forskning viser at ulikhet reduserer økonomisk vekst (Pedersen, 2019a). Forskning gjort av blant annet OECD og IMF støtter opp under denne påstanden. Både OECD og IMF finner i sine undersøkelser at det er positivt å ha en «*jevn fordeling av økonomiske ressurser*» (Pedersen, 2015). Videre finner de at omfordeling av ressurser via velferdsordninger som trygdesystemet ikke nødvendigvis hemmer vekstevnen, noe som tidligere har blitt brukt som motargumenter mot en omfordelende velferdsstat. IMF sin rapport anslår at for 75 prosent av landene som er undersøkt, vil omfordeling og velferdsordninger føre til høyere økonomisk vekst (Fasting & Vinje, 2015).

Det er flere momenter som tyder på at høy ulikhet er lite ønskelig i et samfunn. I Næringslivets perspektivmelding (NHO, 2018) fremhever de blant annet at økte økonomiske forskjeller kan føre til redusert tillit i samfunnet. Det å ha små sosiale og økonomiske forskjeller bidrar til tillit både mellom mennesker og institusjoner. En reduksjon i denne tilliten kan ha en rekke negative konsekvenser, både for økonomien og samfunnet som helhet. Det kan føre til mer kontroll og byråkrati, og vanskeliggjøre politiske beslutninger (NHO, 2018). Økende forskjeller og tap av tillit kan også skape konflikter og utfordre felleskapet.

Norge er i likhet med de andre nordiske landene et land som er preget av høy grad av tillit, og dette er en av grunnene til at vi har et så velfungerende samfunn (Nordisk Ministerråd, 2017). Tillit er gjerne omtalt som 'det nordiske gullet', og trekkes ofte frem som en av

---

samfunnets viktigste ressurser. Tilliten vi opplever i Norge gir en økonomi og et samfunn som er særdeles motstandsdyktig i krisetider. Et dagsaktuelt eksempel på dette er befolkningens respons på myndighetenes håndtering av Covid-19-pandemien. Det at befolkningen stolte på at myndighetene kom med velmente råd og anbefalinger gjorde at regjeringen hadde frihet til å handle slik de mente var best for landet.

Oppgaven vil videre diskutere konsekvensene ved at økonomisk makt tilfaller noen få, velstående personer.

4.1.7 Kan maktkonsentrasjon utfordre demokratiet?

Norge har sammenliknet med mange andre land en større andel rike og superrike (Moene, 2015), og dette kan medføre en skjevfordeling av politisk makt. Forbes anslår at Norge har to dollarmilliardærer per million innbyggere (Moene, 2015). Til sammenlikning har USA, som er et land vi gjerne forbinder med store ulikheter i formue, 1,7 dollarmilliardærer per million innbyggere. Storbritannia, som har en lang historie med sosial ulikhet og store forskjeller i samfunnsklasser, har kun 0,8 dollarmilliardærer per million innbyggere (Moene, 2015). I Norge mottar den én prosent rikeste delen av befolkningen 20 prosent av alle markedsinntektene (Slotten, 2021). For å finne sammenliknbare tall må vi til land som USA, som de siste tiårene har opplevd en samfunnsutvikling hvor underklassen vokser seg større og fattigere, mens overklassen blir rikere og oppnår mer innflytelse og makt. Utviklingen har medført en økende grad av polarisering og uro mellom samfunnsgruppene. Det er særskilt denne konsentrasjonen av økonomisk makt som er problematisk, og USA har nå havnet i en situasjon hvor politiske valgresultat i stor grad handler om hvor mye pengestøtte man mottar. Økt konsentrasjon av økonomisk makt er ikke ønskelig i et samfunn, og i verste fall kan dette utfordre demokratiet. Det har i denne sammenheng blitt stilt spørsmål om hvorvidt svært formuende personer også i Norge kan utøve innflytelse overfor norsk politikk.

I et velfungerende demokrati skal alle borgere ha lik rett til å påvirke politiske beslutninger. Hvis svært formuende personer anvender deres økonomiske ressurser og innflytelse til å påvirke valg eller politikk til gunst for deres egne interesser, bortfaller prinsippet om at alle skal ha lik rett til påvirke politiske beslutninger. Dermed kan det utvikle seg en gruppe som oppnår makt i et samfunn utelukkende på grunnlag av deres økonomiske situasjon, og ikke på grunn av at deres innflytelse er forankret i demokratiske institusjoner (Slotten, 2021).

Spørsmålet blir da hvorvidt det er mulig for svært formuende personer å yte innflytelse på norsk politikk og således oppnå makt. Det er flere ulike måter rike personer kan oppnå innflytelse, og for å komme til bunns i dette, må man svare på spørsmålet 'hvordan gir penger makt?'. En mulighet høyt formuende personer har til å skaffe seg politisk makt er ved å finansiere politiske partier eller kandidater. Norske partier bruker i dag mer penger på valgkamper enn de gjorde tidligere, og mye av den økende finansieringen kommer fra enkeltindivider og organisasjoner (Pedersen, 2019a). I USA har det utviklet seg slik at presidentkandidaters sjanse for å bli valgt øker med hvor mye penger de kan skaffe til valgkampen (Pedersen, 2019a). Bidragsyterne ønsker gjerne å få en slags godtgjørelse for å stille med økonomisk støtte. Dette kan dermed bidra til å forme politikken i den retning som gagnar de som stiller med økonomiske ressurser. Som Stein Rokkan uttalte i 1966, er det slik at «*stemmer teller, men ressurser avgjør*» (Rokkan, 1966). Selv om Norge i økende grad har en formuesulikhet som likner det vi ser i USA (Slotten, 2021), bør en likevel være forsiktig med å trekke parallelle linjer mellom utviklingen i USA og Norge.

I Norge er det regelverk for både lobbyvirksomhet og partifinansering. Disse mekanismene har som hensikt å motvirke valgpåvirkning via økonomiske bidrag. Det er blant annet kun lov å gi gaver til partier, og ikke enkelte politikere (Pedersen, 2019a). Det kan tenkes at et helt parti er mindre tilbøyelig for å bli påvirket av økonomiske gaver enn enkeltpersoner (Pedersen, 2019a). Likevel er det ikke helt utenkelig at økonomiske gaver medfører en viss grad av påvirkning. Næringslivsleder Trond Mohn har vært en viktig bidragsyter til Arbeiderpartiets valgkamp, og i 2017 donerte han 2,5 millioner kroner til partiet. Selv om ikke gaven ble gitt som en direkte motytelse for å føre en bestemt politikk, kan det likevel tenkes at Mohn har større innflytelse på Arbeiderpartiets politikk enn den gjengse AP-velger, og at denne innflytelse er tilknyttet de økonomiske ressursene han stiller med (Pedersen, 2019a). Det kan også argumenteres for at han har lettere tilgang på enkelte politikere, og dermed har større sjanse for å få sine saker hørt (Pedersen, 2019a). Et tydeligere eksempel på at høyt formuende personer finansierer valgkamp for å sikre egne interesser er forretningsmann Stein Erik Hagens donasjoner til Høyre. I 2017 ga Hagen en gave på fem millioner til Høyres valgkamp og begrunnet det med at han og hans familie «*ikke ønsker Arbeiderpartiet og eiendomsskatt*» (Haugan og Tjersland, 2015). Dette sender et tydelig signal om at han bruker sine økonomiske ressurser for å fremme egne politiske interesser.

Andre måter økonomisk ressurssterke personer kan oppnå makt og innflytelse på er ved å finansiere tenketanker. Tenketanken Civita er finansiert gjennom store bidrag fra

---

enkelpersoner, deriblant Hagen. Mohn har også bidratt med 24 millioner til tenketanken Agenda, og eier dermed 60 prosent. Slike tenketanker er med på å sette dagsorden i offentligheten, og spiller en sentral rolle i hva innbyggerne tenker om dagens politiske klima (Pedersen, 2019a). Ved å finansiere den tankesmien som fremmer deres politiske interesser, kan Hagen og Mohn indirekte påvirke demokratiet som et resultat av deres økonomiske ressurser. Det er også mulig å oppnå makt ved å kontrollere mediene. Den tidligere italienske statsministeren Silvio Berlusconi er et skoleeksempel på hvordan dette kan foregå i praksis. Berlusconi eide en stor del av italienske aviser, samtidig som han var statsminister. Om enkeltpersoner kan påvirke hva mediene setter på dagsordenen, kan det utfordre mediens rolle som overvåker og kritiker.

Det at noen få høyt formuende personer har mulighet til å utøve mer politisk innflytelse enn 'vanlige' innbyggere, kan anses å være et demokratisk problem. Dersom denne makten går i arv via formuesoverføringer kan dette problemet forsterkes over tid, og en kan potensielt risikere å havne i en situasjon hvor familiedynastier har den avgjørende makten i et samfunn. Pedersen (2019a) mener derfor at man ved å redusere kapitalkonsentrasjonen, også vil *« redusere faren for at noen skaffer seg politisk makt gjennom sine økonomiske ressurser »*. Hvis arveavgiften blir utformet med hensikt å forhindre enorme kapitalakkumulasjoner, samt bidrar til en jevnere fordeling, kan avgiften være et godt virkemiddel for å løse dette problemet.

Samlet sett finner vi at det er økende økonomisk ulikhet i Norge, både når det gjelder inntekts- og formuesulikhet. Vi peker på flere momenter som viser at det ikke er ønskelig med store økonomiske forskjeller i et samfunn; blant annet økning i uro og polarisering, samt tap av tillit. Det er heller ikke ønskelig å med en økonomisk maktkonsentrasjon som går i arv gjennom familier. Dersom arveavgiften er utformet slik at den virker utjevne og motvirker store formuesakkumulasjoner kan den være et egnet virkemiddel for å redusere økonomisk ulikhet.

4.2 Provenybehov og -muligheter fremover

I sentrum av den nordiske modellen står høy grad av redistribusjon av økonomiske ressurser via statlige ordninger (Møllerstrøm, 2015), og dette er også noe som påvirker hvordan man reagerer på endrede forventninger til statlige inntekter og utgifter. Politikere har lenge snakket om en eldrebølge som vil kreve flere ressurser, og at oljens gullalder er over.

Likevel forventes det samtidig at velferdsstaten opprettholdes på et nivå tilnærmet det man har sett de siste tiårene. Dersom man skal forsøke å etterleve disse forventningene i tiårene som kommer fordrer dette at man foretar justeringer på statsbudsjettets inntekts- og utgiftsside. I lys av dette vil vi i det følgende delkapittelet se på hvilke provenybehov som gjør seg gjeldene i tiden fremover, samt i hvilken grad arveavgiften kan bidra.

4.2.1 Provenybehov mot Norge 2060

Ifølge Perspektivmeldingen 2021 (Meld. St.20 (2020-2021)) vil Norge mellom 2030 og 2060 oppleve et årlig inndekningsbehov på fem milliarder kroner. Dette tilsvarer 5,6 prosent av fastlandsøkonomien, og er en 0,3 prosentpoengs oppjustering fra tallene som ble lagt frem i 2017 (Meld. St.29 (2016-2017)). Den årlige veksten i budsjettunderskuddet drives hovedsakelig av endringer i den demografiske sammensetningen og utfasing av petroleumssektoren. Anslaget er likevel kun et gjennomsnitt av de ulike scenariene som er forespeilet, og det foreligger betydelig usikkerheter i analysen som kan påvirke verdiene i ulike retninger.

Store etterkrigskull, lavere fertilitetstall og lengre livslengde er med på å endre befolkningspyramiden på en måte som øker de offentlige utgiftene uten at skatteinntektene vokser like raskt (Meld. St.20 (2020-2021), s.180). Med en økende andel av befolkningen i pensjonsalder vil man få relativt færre nettoskatteyttere og flere mottakere av offentlige overføringer. Frem mot 2060 er det spådd at forsørgelsesbyrden vil fordobles ved at man går fra fire til to yrkesaktive per pensjonist (Meld. St.20 (2020-2021), s.187). I tillegg til at man får et lavere inntektsskattegrunnlag å fordele utgiftene over, vil man samtidig oppleve økte utgifter tilknyttet økt etterspørsel etter helse- og omsorgstjenester. Dette momentet taler for behovet for økte skatteinntekter enten via økte satser eller utvidet skattegrunnlag.

Hvor stor denne ubalansen mellom utvikling i offentlige utgifter og inntekter blir avhenger av om befolkningen også blir friskere og kan stå lenger i arbeid dersom de lever lenger. Perspektivmeldingens basisforløp tar utgangspunkt i antakelsen om at man står tre år lenger i arbeid (Meld. St.20 (2020-2021), s.189). Videre antas det også en moderat standardvekst i offentlig tjenesteyting per innbygger lik 0,1 prosent per år (Meld. St.20 (2020-2021), s.192). Til sammenligning lå standardveksten på 0,7 prosent årlig mellom 1993 og 2019 (Meld. St.20 (2020-2021), s.193). I et scenario med videreføring av denne trenden vil inndekningsbehovet nesten fordoble seg til å utgjøre 10,4 prosent av fastlands-BNP (Meld.

St.20 (2020-2021), s.192). Det er utfordrende å gi et nøyaktig tall på hvilken vekst man skal legge til grunn, men med tanke på tidligere trend, samt at man ser at tjenesteutgifter for dem under 67 år har økt (Meld. St.20 (2020-2021), s.182), er det nærliggende å tro at den reelle veksten i tjenesteyting vil bli noe høyere enn Perspektivmeldingens anslag i basisforløpet.

4.2.2 Utfasing av petroleumssektoren og oljefondets fremtid

Det følger videre en rekke utfordringer med utfasing av petroleumssektoren, deriblant lavere skatteinntekter fra produksjon, svakere inntekter fra Oljefondet, og omstilling av norsk økonomi. En utfasing av selve petroleumsproduksjonen vil ikke påvirke statsbudsjettet direkte, men vil innskrenke handlingsrommet gjennom redusert vekst i avkastning fra Oljefondet. Hvor raskt utfasingen vil foregå og hvor store de budsjettmessige konsekvensene blir avhenger av blant annet energietterspørselen og Oljefondets avkastning.

Ifølge OECD (2019) har Norges avhengighet av petroleumssektoren vist seg å være avtakende de seneste årene, men den utgjør fortsatt en viktig komponent i økonomien. Basisforløpet i Perspektivmeldingen 2021 legger til grunn en 65 prosent reduksjon i Norsk olje- og gassproduksjon mellom 2020 og 2050 (Meld. St.20 (2020-2021), s.88). Det forutsettes likevel at det vil være nødvendig med nyinvesteringer, i det minste globalt sett, for å kompensere for fallende utvinning i nåværende felt (Meld. St.20 (2020-2021), s.88). Samtidig peker International Energy Agencys nye rapport *Net Zero by 2050* (IEA, 2021) på at utvinning fra eksisterende felt vil være tilstrekkelig for å dekke etterspørselen fremover dersom man skal nå klimamålene. På den ene siden vil dette være positivt for norsk produksjon da norske felt har høyere renhetsgrad og relativt lave produksjonskostnader slik at konkurransedyktigheten er god. På den andre siden vil det kunne medføre en noe hurtigere omstillingsprosess, som kan være ressurskrevende dersom man opplever høy grad av strukturell ledighet²⁰.

En annen stor endring fra dagens budsjettbalanse er hvordan avkastningen fra Oljefondet ihht. handlingsregelen vil utgjøre en stadig mindre andel av budsjettinntektene. Historisk har man de siste to tiårene sett at avkastningen har økt betydelig slik at bruken av oljepenger over statsbudsjettet har vokst i størrelse (Meld. St.20 (2020-2021), s. 177). Gjennomsnittlig

---

²⁰ Strukturell ledighet er arbeidsledighet som skyldes tilpasningsvansker som for eksempel ved avvikling av visse industrier.

årsvekst i bruk av fondsinntekter lå på 12 milliarder mellom 2001 og 2019 (Meld. St.20 (2020-2021), s. 178), og i 2021 er det anslått at hver sjette krone av offentlige utgifter er finansiert av fondsoverføringer (Meld. St.20 (2020-2021), s. 177). Denne veksten vil derimot avta etter hvert som veksten i fondskapitalen faller grunnet utfasing av petroleumsproduksjonen.

Det at verdiene tilknyttet petroleumsforekomster er omplassert til finansiell formue gjennom oljefondet medfører at det er usikkerheten rundt fondets markedsverdi og ikke produksjonsinntekter som er av størst betydning (Meld. St.20 (2020-2021), s. 177). Fleksibiliteten i handlingsregelen innebærer at man kan gå over treprosent-regelen for å korrigere for lavkonjunkturer, slik man har sett det blitt gjort under Covid-19 (Meld. St.20 (2020-2021), s.178). Da slik bruk av fondsmidlene spiser av fondskapitalen betyr det at hyppigheten og graden av økonomiske nedgangstider påvirker fondets størrelse. I tillegg vil avkastning i finansmarkedene påvirke fondets verdi. Lavere avkastning medfører at markedsverdien faller, og man må i slike tilfeller redusere bruken av fondsmidler for å unngå at fondskapitalen spises opp. Dette medfører innskrenket statsbudsjett som enten må kompenseres med høyere skatter, reduserte ytelser eller mer effektiv ressursbruk.

Den prosjekterte banen for bruk av fondsmidler anslår en årlig vekst tilsvarende 3-6 milliarder kroner de neste ti årene, og at man følger handlingsregelens treprosents-bane etter dette (Meld. St.20 (2020-2021), s.178). Markedsverdien av fondet og dermed også avkastningen antas å øke frem til 2040, før veksten deretter avtar og ligger lavere enn verdiskapningen ellers (Meld. St.20 (2020-2021), s.178). Videre har man at fondets markedsverdi er utsatt for stor volatilitet grunnet høy eksponering i aksjemarkedene. Dette medfører ifølge Norges Banks Investment Management (Meld. St.20 (2020-2021), s.179) at fondsverdien kan variere med opptil 10 prosent. Denne usikkerheten må tas høyde for når man planlegger bruken av fondsmidler, og det er ifølge Perspektivmeldingen (Meld. St.20 (2020-2021), s.179) anbefalt å utøve forsiktighet. I praksis vil dette bety at man bør fortsette å ligge under treprosents-banen i gode økonomiske år for å bevare fondsmidlene for fremtiden og tillate konjunkturkorreksjoner.

Totalt sett tyder framtidsutsiktene på at handlingsrommet i statsbudsjettet vil innskrenkes, selv om det ligger betydelige usikkerheter knyttet til akkurat hvordan det vil utspille seg. Høyere vekst tilknyttet demografiske endringer og lavere vekst i skatteinntektene medfører et økt inndekningsbehov i årene fremover. Inntekter fra oljefondet har i mange år medført en

---

stor velferdsstat med et skattenivå som er lavt relativt til tjenestene som ytes, og et lavere tilskudd av fondsmidler må nødvendigvis kompenseres av høyere skatter, mer effektiv statlig ressursbruk, eller reduksjon i offentlige ytelser. Da velferdsstaten og den nordiske modellen står godt forankret i Norge vil det være lite forenelig med samfunnets verdier å redusere ytelsene signifikant. Samtidig kan det være utfordrende å skulle dekke dette inn utelukkende gjennom effektiviseringstiltak. Det samlede bildet taler dermed for at det kan være hensiktsmessig å utvide skattegrunnlaget.

4.2.3 Arveavgiftens provenypotensial

For å avgjøre arveavgiftens fremtidige funksjon er det relevant å se på hvilket potensiale den har fra et provenyperspektiv. Som diskutert tidligere i oppgaven var provenyet fra arveavgiften lavt før den ble avvirket, men en masteroppgave ved Universitetet i Oslo fra 2013 (Pekala, 2013) fant i samarbeid med SSB at det potensielle provenyet fra avgiften kan bli signifikant høyere fremover. Analysen tok utgangspunkt i den tidligere arveavgiftsloven og spådde at arveavgiften i 2040 kunne gi et årlig proveny på 7,29 milliarder kroner (Pekala, 2013).

Økningen i provenyet skyldes en anslått økt gjennomsnittlig formue hos en aldrende befolkning som skal overføre verdiene til en relativt sett mindre gruppe arvinger. Dette medfører at den gjennomsnittlige generasjonsoverføringen blir høyere per mottaker, og dermed at arveavgiftsplikt utløses hos en høyere andel av mottakerne enn tidligere. Det er likevel begrensninger ved analysen. Det tas det ikke hensyn til atferdsmessig respons i form av skattemessige tilpasninger som reduserer arveavgiftsgrunnlaget. Som diskutert i kapittel 2 var skatteplanlegging en stor utfordring for arveavgiften og utgjorde en stor del av differansen mellom faktisk og potensielt proveny. Gitt at man ikke evner å eliminere all form for skatteplanlegging bør derfor provenyanslaget nedjusteres. Det er likevel nærliggende å anta at arveavgiften har potensial til å hente inn et større proveny enn den gjorde før avvirklingen.

Vi vet at Norge vil oppleve økende inndekningsbehov i tiårene som kommer (Meld. St.20 (2020-2021)), og at dette delvis kan måtte dekkes av økte skatteinntekter. Hvilken rolle arveavgiften kan spille i den forstand er mer usikkert, da det ikke foreligger nøyaktige og absolutte beregninger for verken provenybehov eller provenymuligheter. Likevel er det

grunn til å tro at om ikke arveavgiften kan dekke behovet fullstendig, så kan den i hvert fall bidra til å lette presset på andre skatter.

4.3 Økonomiske fagmiljøer om arveavgiften

Thomas Piketty skrev i 2019 at høyt velstående mennesker enten burde ilegges en årlig formuesskatt på 90 prosent, eller betale 90 prosent inntektsskatt og arveavgift (Gjems-Onstad, 2020). Det å skulle innføre en arveavgift med 90 prosent skattesats er et radikalt forslag, og vil nok ikke være politisk gjennomførbart i Norge. Selv om Pikettys forslag ikke vil være aktuelt for en ny norsk arveavgift, er det likevel nyttig å undersøke hvilke meninger det øvrige økonomiske fagmiljøet gjør seg om arveavgiften. Vi vil i dette delkapittelet derfor først se på hva OECD mener om arveavgiftens rolle i skattesystemet, og deretter hva norske økonomer tenker.

4.3.1 OECD om arveavgift

I rapporten *Inheritance Taxation in OECD Countries* (OECD, 2021) argumenterer OECD for at en større bruk av arveavgiften vil være hensiktsmessig for medlemslandene ut fra et likhetshensyn. Som argumentasjon for dens plass i skattesystemet peker de på at fordelingstrendene viser økende økonomisk ulikhet i medlemslandene (OECD, 2021). Formuen er konsentrert rundt den øvre delen av fordelingsskalaen, og finansiell formue er spesielt skjevfordelt til fordel for høyt formuende (OECD, 2021). Det pekes også på at husholdninger som allerede har høy formue er de som mottar størst verdier gjennom arv og gaveoverføringer (OECD, 2021).

Selv om arveavgiften ifølge OECD (2021) kan begrunnes ut fra både likhets-, effektivitets- og administrasjonshensyn, står den likevel sterkest forankret i omfordelende hensyn. Rapporten peker på at en velutformet arveavgift kan redusere formuesulikhet ved at den øker formuesmobiliteten mellom generasjoner (OECD, 2021). Videre hevdes det at beskatning av arv og gaver vil øke den vertikale og horisontale likheten i skattesystemet (OECD, 2021). Dette gjelder likevel bare i de tilfeller hvor skattesystemets teoretiske progressivitet faktisk utspiller seg progressivt i praksis. I tillegg fordres det at skatteinntektene faktisk anvendes til omfordelene formål i form av for eksempel offentlige ytelser.

Når det gjelder effektivitetsperspektivet finner rapporten at det foreligger argumenter både for og imot arveavgiften. Rapporten finner at vridningseffekter i form av redusert sparing er til stede, men i begrenset omfang (OECD, 2021). I tillegg kan avgift på generasjonsoverføringer gi opphav til skatteplanlegging som reduserer effektiviteten. Det hevdes likevel at dette er noe som i stor grad kan unngås ved arveavgiften utformes på en måte som minimerer mulighetene til å tilpasse seg ved å redusere arveavgiftsgrunnlaget (OECD, 2021)

I den endelige anbefalingen synes det at arveavgiftens omfordelende attributter veier opp for de uheldige effektivitetshendelsene den kan medføre, men da gitt at utformingen tar hensyn til svakhetene. Likevel uttaler OECD seg på et overordnet grunnlag og anbefalingene må nødvendigvis evalueres i en nasjonal kontekst. Rapporten anbefaler at arveavgiften benyttes som et omfordelende virkemiddel (OECD, 2021), men at faktisk utforming må tilpasses nasjonale forhold og eksisterende skattesystem.

4.3.2 Norske økonomer om arveavgift

Blant norske økonomer synes det at de fleste langt på vei mener at arveavgiften har en plass i skattesystemet ut fra fordelingshensyn. I en undersøkelse gjort av Klassekampen i 2017 blant landets fremste økonomer fremgår det at «15 av 16 økonomer mener at kutt i formuesskatt og arveavgift bidrar til økt ulikhet» (Fjellså, 2017). De fleste økonomene mener i tillegg at Norge vil oppleve økende ulikhet fremover gjennom globaliseringstrender og sektorutvikling som favoriserer kapitaleiere (Fjellså, 2017). For å motvirke en slik ulikhetsutvikling vil det være nødvendig å forhindre kapitalakkumulasjon, og arveavgiften kan bidra til dette.

Det argumenteres også for at arveavgiften kan bidra til et mer effektivt skattesystem. Kjetil Storesletten hevder at arveavgiften er den minst vridende kapitalbeskatningen (Melgård & Prestegård, 2017), mens Jarle Møen peker på at avgiften sammen med formuesskatten vil bidra til å skape et bredere grunnlag for beskatning av kapital (Langdal, 2017).

Det økonomifaglige miljøet er enige med politikerne om at arveavgiftens tidligere utforming ikke fungerte, men mener likevel at dette ikke er et godt argument for å avskrive avgiften (Melgård & Prestegård, 2017). Problemet med at utformingen åpnet opp for at høyt formuende enkelt kunne bedrive skatteplanlegging løses ifølge Møen ikke ved at man fjerner skatten, men ved «å rette opp i reglene» (Langdal, 2017).

4.4 Arveavgiften i andre land

For å evaluere hvilken rolle arveavgiften kan spille i det norske skattesystemet, er det relevant å se hva som gjøres i andre land. Vi anser det som mest hensiktsmessig å se til Norges naboland, hvor den nordiske modellen også står sentralt. Sverige avvirket arveavgiften i 2004, men både Danmark og Finland har arveavgift som en del av deres skattesystem.

4.5 Arveavgift i Danmark

Danmark har i likhet med Norge en lang historie med arveavgift. I 1908 ble det innført en arveloddsavgift, og i 1922 ble den supplert med en gaveavgift (NOU 2000:8, s.37). Som følge av at reglene ble oppfattet som vanskelige, den var komplisert å administrere, og at den vanskeliggjorde generasjonsskifter i bedrifter ble arveloddsavgiften erstattet med en boavgift i 1995 (NOU 2000:8, s.37). Boavgiften ble ansett som langt enklere å administrere, samt at den gjorde det vanskeligere å drive skatteplanlegging i forbindelse med generasjonsskifter. Både boavgiften og gaveavgiften er fortsatt gjeldende lov i dag. Proveny-inntektene i Danmark er sammenlignbare med det de var i Norge før avviklingen. I 2019 var provenyet fra bo- og gaveavgiften på 980 millioner danske kroner²¹ (OECD Data, 2019). Dette utgjorde 0,57 prosent av total skattlegging.

4.5.1 Boavgift

En boavgift innebærer at det ilegges en skatt på hele boet en avdød etterlater seg, og at avgiften ikke fordeles på hver enkelt arvemottaker (NOU 2000:8, s.38). Når arven overstiger bunnfradraget på 308 000 danske kroner, skal boet ilegges en avgift på 15 prosent for arvinger i nær familie²². Ektefeller og registrerte partnere arver avgiftsfritt. Dersom arven tilfaller andre enn nær familie, må de betale en tilleggsavgift på 25 prosent. Dette innebærer at den totale boavgiften for arvinger utenfor nær familie summerer seg til 36 prosent (Skatteforvaltningen, 2021). Ordningen med en tilleggsbosavgift har som hensikt å hindre at

---

²¹ Tall funnet fra OECD i USD. Vi har brukt dagens kurs på 5,981 som grunnlag for omregning til DKK (26 mai 2021).

²² Nær familie innebærer arvelaters barn, barnebarn, oldebarn, stebarn, adoptivbarn, nåværende eller tidligere ektefelle.

---

belastning på nær familie blir for høy (NOU 2000:8, s. 38). I Danmark skilles det mellom arv og gaver. Til ektefeller kan man gi gaver avgiftsfritt, men til øvrig nær familie må man betale 15 prosent av beløp over 68 700 danske kroner (Skatteforvaltningen, 2021).

4.5.2 Verdsettelse

Ved mottak av arv og gave skal alle verdiene i boet verdsettes til omsetningsverdi (NOU 2000:8, s.40). For fast eiendom brukes en årlig offentlige eiendomsvurdering som grunnlag for å fastsette verdien. Hvis arving velger å selge eiendommen, er det salgsprisen som blir lagt til grunn for verdsettelsen (NOU 2000:8, s.40). Børsnoterte aksjer skal verdsettes til markedsverdi, og ikke-børsnoterte aksjer skal verdsettes til omsetningsverdi. Dersom omsetningsverdien ikke er kjent kan man anslå dette ved å for eksempel kapitalisere fremtidig inntekt, eller anslå verdien som følge av utbytteprosent eller fra verdien på selskapets eiendeler (NOU 2000:8, s.40). Verdsettelsestidspunktet settes til når boet gjøres opp.

4.5.3 Særregel for familieeide bedrifter

I 2015 ønsket den daværende danske regjeringen²³ å lette generasjonsskifter, og å forbedre vilkårene for familieeide bedrifter. Regjeringen hadde som valgløfte å avskaffe formueskatten for å gjøre det lettere å drive næringsvirksomhet (Skatteministeriet, 2015). Regjeringen ombestemte seg, og mente senere at å sterkt redusere boavgiften ved generasjonsskifte var et mer effektivt virkemiddel når det gjelder å lette generasjonsskifter. Skatteminister Karsten Lauritzen begrunnet lettelsen med at familieeide selskaper utgjør ryggraden i det danske næringslivet, og bidrar til vekst og skapning av arbeidsplasser (Skatteministeriet, 2015a). Skatteministeren uttalte videre at lettelsen skulle bidra til å sikre at danske virksomheter forblir i dansk eie (Skatteministeriet, 2015a). Lettelsen innebar en reduksjon i satsen for boavgift for både aksjer og personlig eide selskaper. Fra 2015 til 2019 ble satsene gradvis redusert fra 15 prosent, og helt ned til 6 prosent i 2019 (Skatteforvaltningen, 2021a). Samlet sett ble det avsatt 3,1 milliarder danske kroner for å for å sikre bedre vilkår for de familieeide bedriftene.

---

²³ Borgerlige Venstre

I forbindelse med regjeringsskiftet²⁴ i 2019 ble skattelettelsen på generasjonsskifter opphevet (Lovf. 76 (2019-2020)). Satsene ble endret slik at arv av familiebedrifter ble likestilt med arv av øvrige arvegjensstander, og dermed skattlagt med 15 prosent over bunnfradraget på 308 000 danske kroner. En økning i boavgift ved generasjonsskifte medfører en økt skattebyrde for bedriften, og kan føre til likviditetsproblemer for selskapet. For å lette likviditetsbelastningen foreslo regjeringen å innføre en utsettelsesordning gjeldene fra 1. januar 2020. Denne innebærer at arvemottaker har mulighet til å betale avdrag på boavgiften over en periode på 30 år (Lovf. 76 (2019-2020)).

4.6 Arveavgift i Finland

Finland har en kortere historie med arveavgiften enn Norge, ettersom den ble innført først i 1940 (OECD, 2021). Avgiften, som omfatter både gaver og overføringer utløst av arvelaters død, er ikke lenger begrunnet ut fra fiskale formål, men ut fra fordelingshensyn (NOU 2000:8, s.41). I motsetning til Danmark opererer Finland med beskatning av arvelodd, og begrunner dette med at det er lettere med hensyn til sammenslåing av gaver og arv, samt at det det muliggjør differensiering mellom ulike typer og antall arvinger innenfor satsesystemet (NOU 2000:8, s.41). Finland har likevel sentrale ulikheter i forhold til tidligere norsk lovgivning når det gjelder verdsettelse og særregler for å løse likviditetsutfordringer.

Finland opererer med tre ulike klasser av arvinger og fem ulike satsklasser innenfor hver av dem (Veroskatt, 2019). I motsetning til i Norge og Danmark er ikke ektefeller og registrerte partnere fullstendig fritatt fra beskatning, men har i stedet et signifikant høyere bunnfradrag enn andre direkte slektninger (OECD, 2021). Bunnfradraget er på 90 000 euro, og minstesatsen på syv prosent gjelder for beløp som overstiger 20 000 euro etter bunnfradraget er trukket fra (Veroskatt, 2019). Maksimumssats er på 19 prosent og gjelder fra én million euro over bunnfradrag. Tilsvarende satsstruktur gjelder for barn og øvrige slektninger i direkte vertikal relasjon til arvelater, men med et bunnfradrag på 20 000 euro (Veroskatt, 2019). For øvrige arvinger er bunnfradraget også 20 000 euro, men det er høyere satser tilknyttet (Veroskatt, 2019). Minstesatsen på 19 prosent gjelder for arv mellom 20 000 og 40 000 euro, og makssatsen på 33 prosent gjelder for arv som overstiger én million euro.

---

²⁴ Fra Venstre til Sosialdemokratiet

Verdsettelsesreglene i den finske arveavgiften sier at alle formuesgjenstander skal verdsettes til markedsverdi (OECD, 2021). Som hovedregel skal disse skatlegges deretter, men det er finnes likevel særregler. Familieeide bedrifter verdsettes til 40 prosent av skattemessig verdi og har 10 års rentefri betalingsutsettelse (OECD, 2021), med den hensikt å redusere likviditetskrav ved generasjonsoverføringer. Disse fordelene fordrer likevel at arvingen er involvert i selskapsdriften og holder en eierskapspost på minimum 10 prosent i minst fem år etter mottatt arv (OECD, 2021). Finland er i tillegg et av få land som utøver straff dersom arvinger benytter seg av disse skattegunstige reglene på overtakelsestidspunktet, men bryter kravene i ettertid.

Et annet steg Finland har tatt for å lette på likviditetskrav er å åpne for utsettelse av skatteinnbetaling eller at innbetalingen foretas i installasjoner. For betaling gjennom installasjoner stilles det ingen formelle krav (OECD, 2021). En utsettelse av skatten innebærer derimot at arving sender inn en formell søknad som skal godkjennes av skattemyndighetene (OECD, 2021). Selv om utsettelsene i utgangspunktet er rentefrie, påløper det likevel renter dersom de er av signifikant lengde (OECD, 2021).

4.7 Kapittelkonklusjon

Som det fremgår av kapittelets diskusjon, kan arveavgiften begrunnes både ut fra fordelingshensyn og provenyehensyn. Endret demografi og utfasing av petroleumssektoren medfører signifikante inndekningsbehov i tiårene som kommer, og arveavgiften kan bidra til å lette byrden for andre skatter. Likevel kan det se ut til at arveavgiften står enda sterkere begrunnet ut fra fordelingshensyn. Den økende økonomiske ulikheten i Norge kan føre med seg en rekke uheldige tilstander, som reduksjon i tillit, uro og polarisering. Det er også problematisk at formue skal konsentreres hos noen få familier, ettersom det i verste fall kan bidra til en skjevfordeling av politisk makt. Både norske og internasjonale økonomiske fagmiljøer stiller seg bak dette, og mener at arveavgiften ut fra likhetsargumenter har en sentral plass i det norske skattesystemet. Avslutningsvis har vi sett at Danmark og Finland, som de to eneste skandinaviske landene som fortsatt har arveavgift, opererer med enkelte regler som løser noe av problematikken omtalt i kapittel 3.

I det neste kapittelet vil vi, med utgangspunkt i de funn som er gjort om arveavgiftens fremtidige rolle i skattesystemet, forsøke å løse opp i svakhetene diskutert i kapittel 3.

5. Utforming av ny arveavgift

Formålet med dette kapitlet er å rette opp i svakhetene diskutert i kapittel 3 på en slik måte at arveavgiftens utforming etterlever de skattehensyn som ble etablert i det foregående kapitlet. Vi fant i kapittel 4 at arveavgiften kan begrunnes ut fra fordelingshensyn da det er økende økonomisk ulikhet i Norge. Videre fant vi også at arveavgiftens proveny kan bidra til å lette trykket på andre skatter i tiårene som kommer. Selv om arveavgiften står sterkest begrunnet ut fra fordelingshensyn vil et høyere proveny kunne øke omfordelingspotensialet, slik at det er ønskelig med en utforming som tilfredsstillende begge hensynene.

I de følgende underkapitlene vil vi diskutere og anbefale endringer i arveavgiftens utforming som vil gi økt proveny og større grad av økonomisk omfordeling i samfunnet. Vi ser først på hvordan man kan endre satsstrukturen og bunnfradraget slik at arveavgiften treffer de som har og arver mest. Deretter vil vi se på hvordan man kan endre verdsettelsesreglene for å utvide avgiftens beregningsgrunnlag og motvirke skattemessige tilpasningsmuligheter. Vi tar så for oss likviditetsutfordringer for privatpersoner og bedrifter, og ser på mulige alternativer til hvordan dette kan løses uten at det går på bekostning av provenyet. Vi ser deretter kort på hvordan nylige endringer i lovverket reduserer risikoen for skatteomgåelse. Avslutningsvis diskuterer vi ytterligere tiltak som kan bidra til å styrke arveavgiftens legitimitet i befolkningen.

5.1 Satsstruktur og bunnfradrag

Historisk sett har Norge hatt en progressiv arveavgift. De progressive satsene ble begrunnet ut fra omfordeling og skatteevne (NOU 2000:8, s.167). Den formuesfordelende effekten har lenge stått gjeldende som en av de sentrale begrunnelsene for arveavgiften, og ved utforming av en ny satsstruktur må behovet for omfordeling tas hensyn til. Satsene bør være utformet slik at de gir grunnlag for å skaffe proveny til regjeringen i tillegg til å ha en omfordelende effekt.

Spørsmålet blir om satsene skal være proporsjonale over et bunnfradrag, eller opptre progressivt i takt med arvens størrelse.

5.1.1 Progressivitet

En arveavgift som er utformet med progressive satser hensyntar skatteevneprinsippet i det norske skattesystemet, ved at de som arver mer formue tilsvarende får en større skattebyrde. En studie gjort av OECD (2021) finner at i land med tradisjon for å forsøke å forhindre stor formuesakkumulasjon hos enkeltpersoner eller familier, er progressive satser et godt virkemiddel. Progressive skatter kan også bidra til å redusere de marginale effektive skattesatsene ved at første innslagspunkt for avgiftsplikt har en relativt lav sats. Flate skatter derimot, resulterer ofte i en høy marginalsatt når man kommer over bunnfradraget²⁵ (OECD, 2021). Skal man kun se på omfordeling bør man i teorien utforme en avgiftsstruktur som har høye, svært progressive satser og et høyt bunnfradrag (OECD, 2021). Dette bidrar til at avgiften kun treffer de som arver svært store formuer. Formues- og inntektsskatten, de to andre personskattene som ofte omtales som fordelende skatter, har blitt mindre progressive med årene (NOU 2000:8, s.166). Dermed kan det tenkes som rimelig at arveavgiften overtar en større del av denne oppgaven.

Ved utforming av en eventuell ny arveavgift er det derimot flere hensyn som bør tas stilling til. Skatten bør være enkel å administrere, og forståelig for skatteyterne. Progressive skatter kan være mer komplisert å administrere, samt at skattebetalerne må forholde seg til flere ulike satser og innslagspunkter. Verdsettelse av arvegjensstander kan også gjøres mer komplisert ved progressive skatter, ved at små utslag i verdiendringer kan føre til at man havner i en annen satsgruppe. Dette kan også resultere i skatteplanlegging- og tilpasninger, ved at arvemottaker kan forsøke å nedjustere arveavgiftsgrunnlaget for å betale en lavere skattesats. Dette er momenter som taler for at svært progressive satser ikke nødvendigvis har den omfordelende effekten man skulle ønsket.

5.1.2 Satsgrunnlag

Historisk sett har ikke et svært høyt satsgrunnlag vært vellykket i Norge. Satser som oppleves som uforholdsmessige høye kan gi insitamenter for å drive skatteplanlegging (NOU 2000:8, s.167) og dermed virke mot sin hensikt. Dersom personer som arver store

---

²⁵ En rekke OECD land har en relativt høy flat sats. Irland, Storbritannia og USA for eksempel har en flat skattesats på over 30 %.

formuer planlegger seg bort fra skatten, bidrar arveavgiften hverken til å hindre formuesakkumulasjoner eller med skatteinntekter som kan anvendes til omfordelende tiltak. En svært høy sats kan også bidra til å vanskeliggjøre generasjonsskifter i familiebedrifter. Videre kan høye marginalsatser være uheldig fra et samfunnsøkonomisk perspektiv, ved at man påvirker innbyggerens beslutning om å spare versus å konsumere (NOU 2000:8, s.166). Fra et omfordelingsperspektiv er det dermed ønskelig med relativt lave avgiftssatser, og heller tillegge arveavgiften en større rolle i skattesystemet ved å utvide beregningsgrunnlaget.

5.1.3 Bunnfradrag

En betydelig svakhet ved den nå avviklede arveavgiften var at bunnfradraget var for lavt til å skjerme de som arvet moderate arveverdier, samt at flere arvinger fikk likviditetsproblemer når det gjaldt å betale arveavgiften (NOU 2000:8). Avgift på moderate arvebeløp ga også beskjedne provenyinntekter. Skal arveavgiften ha en omfordelende rolle, samt sikre legitimitet i befolkningen bør bunnfradraget økes betraktelig fra slik det var før for å sikre at arveavgiften hovedsakelig rammer høyt formuende personer. En potensiell mulighet er å ta utgangspunkt i gjennomsnittlig verdi på arv for husholdninger i de laveste inntekts- og formuessdesilene og deretter legge bunnfradraget et godt stykke over dette.

5.1.4 Anbefaling

Ved en eventuell gjeninnføring av arveavgiften anbefaler vi at arveavgiften har et høyt bunnfradrag. Den bør også ha svakt progressive, og relativt lave satser over bunnfradraget. Dette vil bidra til omfordeling av kapital i samfunnet, samtidig som arveavgiften trolig vil oppleves som mer rettferdig for de med vanlig eller lav inntekt. Relativt lave avgifter vil redusere insentivene for skatteplanlegging, og moderat progressive satser vil hensynte skatteevneprinsippet.

5.2 Verdsettelse

Den mest hensiktsmessige måten å tillegge arveavgiften en større rolle i skattesystemet er ved å utvide beregningsgrunnlaget. Et vesentlig problem ved den tidligere arveavgiften var en ikke-nøytral verdsettelse av enkelte arvegjenstander. Primært var dette gjeldende for ikke-børsnoterte aksjer og andeler. For å utvide beregningsgrunnlaget for arveavgiften er det

---

derfor hensiktsmessig å forbedre verdsettingen av ikke-børsnoterte aksjer og andeler. Det bør også utformes en metode som kan gi et mer korrekt verdianslag på fast-eiendom. Disse tiltakende vil en betydelig økning beregningsgrunnlaget, samt bidra med økte provenyinntekter (NOU 2000:8).

5.2.1 Verdsettelse av ikke-børsnoterte aksjer

Ikke-børsnoterte aksjer ble verdsatt til 60 prosent av den skattemessige formuesverdien, mens ved beløp over 10 millioner skulle aksjene omsettes til 100 prosent av den skattemessige formuesverdien (Aal § 11A). Ved å fjerne rabatten til ikke-børsnoterte aksjer, i tillegg til å verdsette verdier under 10 millioner til 100 prosent av den skattemessige formuesverdien, vil man øke arveavgiftens beregningsgrunnlag betydelig (NOU 2000:8). En fjerning av rabatten vil også bidra til at arveavgiften oppleves mer rettferdig. Majoriteten av arvemottakere arver ikke aksjer, men fast eiendom og kontanter (Fredriksen et al., 2001), og det var i stor grad høyt formuende personer som fikk anledning til å benytte seg av rabatten. Det at enkelte brukte rabatten for å planlegge seg bort fra arveavgift bidro til at arveavgiften mistet legitimitet blant folket.

Arveavgiftsutvalget (2000) finner i sin utredning at i 1998 utgjorde arv av unoterte aksjer og andeler 395 millioner kroner. Beløpet utgjorde kun 3,6 prosent av en samlet bruttoformue på 21 milliarder kroner (NOU 2000:8, s.171). Dette kan enten antyde at arv av ikke-børsnoterte aksjer ikke utgjør en stor andel av arv- og gaveoverføringen, eller at det foreligger store verdier som ikke ble fanget opp av den daværende arveavgiftsregelen. Arveavgiftsutvalget presiserer at det sistnevnte alternativet er mest sannsynlig (NOU 2000:8, s.171). Hvis man utvider avgiftsgrunnlaget til å gjelde for 100 prosent av den skattemessige verdien ville den skattemessige riktige verdien utgjøre omtrent 1 300 millioner kroner²⁶. Dette innebærer en økning i proveny på 900 millioner kroner. Tallene for 2021 ville nok se annerledes ut, men prinsippet står gjeldende også i dag. Ved å fjerne verdsettelsesrabatten, vil en kunne øke provenybehovet betraktelig. Man vil også kunne hindre at enkelte anvender rabatten for å drive skattetilpasninger.

---

²⁶ I 1999 ble ikke-børsnoterte aksjer og andeler verdsatt til 30 % av skattemessig formuesverdi.

Verdsettelsesrabatten hadde primært som hensikt å lette generasjonsskifter i familiebedrifter. Hvordan en kan ta hensyn til likviditetsproblemer familiebedrifter kan måtte stå overfor ved en fjerning av verdsettelsesrabatten vil vi diskutere i delkapittel 5.3.

5.2.2 Verdsettelse av fast eiendom

Fast eiendom skal verdsettes til antatt markedsverdi. I tilfeller der det ikke foreligger klar formening om markedsverdi, skal verdien på eiendommen settes på skjønn jf. Aal § 25. Arveavgiftsutvalget finner videre i sin utredning at salgssum og takst gir et godt bilde av den reelle omsetningsverdien, men at man kun oppnår 60 prosent av markedsverdien ved bruk av skjønn (NOU 2000:8, s.171). Fastsetting av verdi på eiendom blir gjort via et selvdeklarasjonsskjema. Henrik Kleven et al. (2011) finner at selvrapportering øker skatteunndragelse, men dersom en tredjepartsrapportering blir lagt til grunn er det tilnærmet ingen skatteunndragelse. Det kan derfor være en idé å innføre en tredjepartsrapportering som grunnlag for verdsettelse. Dersom en korrigerer for en slik undervurdering, vil dette medføre en økning i provenygrunnet. Å utforme en verdsettelsesmetode som evner å anslå tilnærmet korrekt omsetningsverdi er nok utfordrende å få til, men man bør likevel etterstrebe å verdsette eiendom nærmere omsetningsverdi enn det ble gjort under den tidligere arveavgiften.

5.2.3 Anbefaling

Skal arveavgiften gjeninnføres anbefaler vi å endre verdsettelsesreglene slik at de blir nøytrale overfor arvegjenstanden. Rabatten for ikke-børsnoterte aksjer og andeler bør fjernes, og unoterte aksjer og andeler bør verdsettes til 100 prosent av deres skattemessige formuesverdi. Dette kan bidra til å hindre at enkelte planlegger seg bort fra arveavgift ved å bruke formuesrabatten for ikke-børsnoterte aksjer. Det vil også bidra til at arveavgiften oppleves mer rettferdig. Vi anbefaler også at eiendom verdsettes nærmere reell omsetningsverdi. Begge disse endringene vil bidra til å utvide beregningsgrunnet for arveavgiften og øke dens proveny.

5.3 Likviditetsutfordringen

En betydelig utfordring for både privatpersoner og bedrifter ved den forrige arveavgiften var mangel på likviditet ved skattens utløsningstidspunkt. Likviditetsutfordringen bidro til at

---

enkelte måtte selge hytter og hus som hadde vært i familien i generasjoner for å betale arveavgiften. Det har også vært tilfeller hvor arvinger har blitt tvunget til å selge familiebedriften for å kunne betjene skatten.

OECD (2021) anbefaler at man løser likviditetsutfordringen, ikke ved å fjerne skatten, men ved å utforme arveavgiften slik at bedrifter og privatpersoner ikke blir nødt til å selge arvegjenstanden for å betale skatten. Som nevnt i delkapittel 5.1.3 bør bunnfradraget økes. Videre bør det finnes ordninger som sikrer at både privatpersoner og bedrifter har mulighet til å kunne betale arveavgiften uten å måtte selge arveobjektet.

5.3.1 Generasjonsskifte i familiebedrifter

En av hovedgrunnene for at arveavgiften ble avvirket var å lette generasjonsskifter i familiebedrifter. Skal arveavgiften på nytt innføres, bør det finnes muligheter å lette likviditetsbelastningen for bedrifter med betalingsutfordringer.

Arveavgiftsutvalget finner i sin utredning at det er ønskelig med lettelser ut over et høyt bunnfradrag for familiebedrifter (NOU 2000:8, s.15). Anbefalingen støttes av en studie gjort av OECD (2021), som også viser til at særregler for generasjonsskifte i familiebedrifter er utbredt i andre land. I Danmark er det innført en utsettelsesordning som innebærer at personer som arver familiebedrifter kan dele opp arveavgiften, og betale avdrag over en periode på 30 år. Ordningen erstatter den tidligere lovgivningen, som innebar at bedriftseiere kunne utsette skatten med opp til 15 år (Clemens, 2019). Tyskland har et system hvor bedrifter kan søke om fullt, eller delvis fritak fra arveavgift, med forbehold om at en rekke krav er oppfylt (OECD, 2021). I Finland er det mulig å betale i installasjoner uavhengig av formuesgjenstand og uten krav som må være oppfylt. Det er også mulig å få innvilget utsatt skatt ved formell søknad og godkjenning av skattemyndighetene (OECD, 2021). Belgia har et system som ligner den tidligere norske arveavgiften, hvor familieeide bedrifter får en lavere arveavgiftssats (OECD, 2021).

Man bør likevel utøve forsiktighet ved innføring særregler for enkelte arvegjenstander. Hvis reglene blir omfattende, og med mange forbehold, vil det føre til økte administrasjonskostnader. Dersom arveavgiften skal innføres på nytt, bør den være en forenklet versjon av den forrige. Danmarks system med en utsettelsesordning med avdrag er kanskje den mest nærliggende løsningen for Norge. En bør videre vurdere å ikke legge for kompliserte forbehold på hvem som kan søke om utsettelse for å ikke unødvendig

komplisere skatten. En utsettelsesordning kan også være en løsning for privatpersoner som arver og har problemer med å betale arveavgiften ved utløsningstidspunktet.

5.3.2 Anbefaling

For å lette likviditetsbelastningen arveavgiften fører med seg for både bedrifter og privatpersoner anbefaler vi å innføre en utsettelsesordning. Nøyaktig hvordan en slik ordning bør se ut går utenfor oppgavens omfang, men vi ser for oss en ordning hvor både bedrifter og privatpersoner kan få innvilget en betalingsplan med avdrag som strekker seg over en lengre tidsperiode. Å ha muligheten til å kunne dele opp betalingen over flere år vil lette likviditetsbelastningen betydelig for både bedrifter og privatpersoner. Det vil gjøre det lettere å beholde både familiehjem, hytter og bedrifter, uten at det går utover skatteinntektene.

5.4 Skatteplanlegging

For å utforme en avgift som minimerer utnyttelse av skatteplanlegging må man utvikle regelverk som forhindrer muligheten til å benytte seg av det to metodene som ble omtalt i kapittel 3. Den første metoden omhandlet hvordan man benyttet seg skattemessig gunstige verdsettelsesregler for å minimere utløsning av avgift. Problematikken tilknyttet dette var at det hovedsakelig var høyt formuende som hadde anledning til å utnytte reglene. Denne svakheten er behandlet i delkapittel 5.2 hvor det anbefales å innføre nøytrale verdsettelsesregler.

Den andre metoden omhandlet hvordan folk benyttet seg av smutthull og svakheter i lovgivningen for å omgå utløsning av skatt. Løsningen på denne svakheten omfatter i stor grad juridiske spørsmål som ligger utenfor denne oppgavens omfang. Likevel vil det være nyttig å se på hvilke steg som er tatt for å unngå skatteomgåelse, samt hvilke utfordringer som gjenstår.

Det ble i 2019 vedtatt at de tidligere ulovfestede omgåelsesreglene skulle lovfestes, med de hensikter om å bedre kunne forebygge skatteomgåelse og styrke skatteyternes rettssikkerhet (Prop. 98 L (2018-2019)). Lovfestingen innebærer en rekke justeringer som åpner for at gjennomskjæring i større grad vil bli anvendt fremover (BDO, 2019). Blant annet er kravene om at det skal foreligge bevis for at formålet bak en transaksjon er å omgå beskatning betydelig redusert (Dib, 2019). I stedet skal man nå bedømme hva formålet er ut fra hva en

---

objektiv og rasjonell aktør ville tenkt (Dib, 2019). Dette kan senke terskelen for å identifisere en transaksjon som skattemessig motivert (Dib, 2019). I tillegg skal omgåelsesmuligheter som er omtalt av lovgiver uten å bli lovfestet ikke lenger tale for at det er akseptabelt å benytte seg av tilpasningsmuligheten (Dib, 2019). Tvert imot vil det at en omgåelsesmulighet tidligere er omtalt av lovgiver nå heller fungere som et argument for å foreta gjennomskjæring (Dib, 2019).

Selv om den lovfestede omgåelsesregelen innebærer skjerpelser for skatteyterne (Fantoft-Seielstad et al., 2019) betyr ikke dette at man klarer å unngå skatteomgåelse fullstendig. Ifølge Zimmer (NOU 2016: 5, s.10) vil det nødvendigvis være slik at dersom det finnes rom for skatteplanlegging vil skatteytere benytte seg av det. Han hevder videre at det ikke er mulig å konstruere en lovtekst som evner å absolutt eliminere alle fremtidige omgåelsesmuligheter (NOU 2016: 5, s.10). Slikt sett blir videre arbeid mot skatteomgåelse en kontinuerlig oppgave for lovgiverne og rettsutøverne.

Det synes at risikoen for skatteplanlegging og skatteomgåelse reduseres betydelig ved endring av verdsettelsesreglene og lovfesting av omgåelsesregelen. Sammenlignet med den tidligere arveavgiften kan man derfor forvente at en ny utforming vil gi mindre rom for skatteplanlegging og omgåelse av skatt. Den nye arveavgiften vil sådan treffe bedre både ut fra provenyehensyn og fordelingshensyn.

5.5 Arveavgiftens legitimitet

For at arveavgiften skal oppnå legitimitet hos befolkningen er det viktig at folk har en korrekt og fullstendig forståelse av dens begrunnelse, formål og hvordan den vil spille ut i praksis. Mens det tidligere i oppgaven er pekt på at arveavgiften var upopulær fordi den traff urettferdig, viser internasjonal forskning at avgiftens upopularitet i tillegg ofte stammer fra misoppfatninger om hvem den rammer og hva den skal brukes til (OECD, 2021). En utbedring av svakhetene som gjorde at arveavgiften traff urettferdig er behandlet tidligere i kapittelet. Det som da gjenstår, er en diskusjon av hva som kan gjøres for å motvirke misoppfatninger.

Feilaktige antakelser om hvor man selv ligger posisjonert i skattesystemet eller hvordan satsstrukturen fungerer vil medføre misoppfatninger om hvordan man selv vil rammes av en arveavgift. Ifølge en amerikansk undersøkelse har folk en tendens til å overestimere hvor

høyt de ligger i inntektsstatistikken (Cappelen, 2021). Dersom samme type feilestimering gjelder i forbindelse med arvede verdier kan det medføre at folk overestimerer hvor hardt deres egne arvede verdier vil bli skattlagt. Videre viser franske studier at det ofte forekommer misforståelser i forbindelse med satsstrukturen, og at folk har en tendens til å tro at de faller inn under en høyere sats enn det de i realiteten gjør (OECD, 2021). Da slike misforståelser kan gi opphav til opplevd urettferdighet og upopularitet er det viktig at det arbeides for korrekt og fullstendig informasjonsopplysning.

I realiteten viser det seg derimot at politisk retorikk og vilje har en tendens til å farge den informasjonen som blir gitt i forbindelse med diskusjoner rundt arveavgiften. Sylvi Listhaug uttalte nylig at skattlegging av arv var det samme som å skattlegge folks død (Cappelen, 2021). I tillegg ser man at det i politiske diskusjoner rundt arveavgiften hovedsakelig fokuseres på hvor urettferdig den traff, i stedet for hvilket potensiale den har til å utjevne økonomiske forskjeller. Denne typen retorikk er med på å tilføre arveavgiften en overvekt av negative attributter som igjen kan medføre at befolkningen danner seg et uriktig bilde av den.

For at folk skal danne seg et realistisk bilde av arveavgiften må de som nevnt forstå hvordan satsstrukturen fungerer og hvordan de selv blir påvirket, men det er også viktig at de forstår dens samfunnsmessige kontekst. En nylig svensk studie har vist at aksepten og opplevd rettferdighet av arveavgiften øker når folk blir informert om samfunnets nivå av økonomisk ulikhet og hvordan arvet formue er med på å bygge opp om dette (OECD, 2021). Dersom man evner å informere befolkningen om hvorfor arveavgiften er en hensiktsmessig skatt gitt ulikhetsutviklingen som ble diskutert i kapittel 4, samt gir et bilde av hvilke omfordelende formål provenyet skal finansiere, kan dette være med på å øke aksepten.

Det å skulle gjeninnføre arveavgiften er antakeligvis en mer utfordrende oppgave enn å justere satser eller grunnlag i en eksisterende skatt, og det er derfor viktig at den omtales ut fra et faktabasert grunnlag. Folk er tilbøyelige til å bære med seg assosiasjonene tilknyttet den tidligere arveavgiftens svakheter, og dette vanskeliggjør arbeidet med å bygge støtte rundt en gjeninnført avgift. I så måte er det folkeopplyserne som står ansvarlige for at disse assosiasjonene erstattes med nøytral og korrekt informasjon. Fra et demokratisk perspektiv er det ønskelig at politikerne tar på seg denne rollen, men man opplever gjerne at utspill farges av partipolitisk vilje og retorikk. I slike tilfeller vil det være ekstra viktig at media trer

---

inn i sin funksjon som kanalvokter (Meld. St. 17 (2004-2005)) og sørger for at befolkningen får den informasjonen den trenger.

5.6 Kapittelkonklusjon

Ved en eventuell gjeninnføring av arveavgiften anbefaler vi at arveavgiften har et høyt bunnfradrag. Den bør også ha svakt progressive, og relativt lave satser over bunnfradraget. Dette vil bidra til omfordeling av kapital i samfunnet, samtidig som arveavgiften trolig vil oppleves som mer rettferdig for de med vanlig eller lav inntekt. Relativt lave satser vil redusere insentivene for skatteplanlegging, og moderat progressivitet i satsene vil hensynta skatteevneprinsippet. Det anbefales å innføre nøytrale verdsettelsesregler, hvor formuesgjenstandene verdsettes til omsetningsverdi. Dette vil redusere muligheter for å bedrive skatteplanlegging, og øke beregningsgrunnlaget. Vi anbefaler også å innføre en utsettelsesordning for betaling av arveavgiften. Ved at bedrifter og privatpersoner kan betale ned på avgiften over tid, vil dette bidra til å løse likviditetsutfordringen flere står overfor når de arver. Det er også viktig at avgiftsreglene utformes og kommuniseres på en slik måte at de blir enkle for skatteyterne å forstå, og enkle for skatteinnkreverne å administrere. Avslutningsvis poengteres det at arveavgiftens legitimitet og støtte hos befolkningen avhenger av at folk forstår dens begrunnelse, formål og utforming. Det er derfor viktig at både politikere, media og andre folkeopplysere jobber for god informasjonsflyt og omtaler arveavgiften ut fra et faktabasert grunnlag.

6. Avslutning

6.1 Konklusjon

I denne masterutredning har vi sett på hvilke utfordringer som var tilknyttet den tidligere arveavgiften, og hvordan er ny arveavgift bør være utformet. Vi finner at utformingen av den tidligere arveavgiften medførte at den traff skjevt slik at det i stor grad var vanlige folk som endte opp med å bære skattebyrden. Vi finner videre at en ny arveavgift står sterkest begrunnet ut fra fordelingshensyn. En ny arveavgift bør derfor utformes slik at virker omfordelende.

6.1.1 Metode

For å besvare problemstillingen ser vi først på hvilke prinsipielle begrunnelser som lå til grunn for den tidligere arveavgiften. Vi tar deretter for oss svakhetene ved arveavgiftens tidligere utforming, og så på hvordan disse gav opphav til opplevd urettferdighet hos befolkningen. I tredje kapittel ser vi på hvilke skattemessige hensyn som gjør seg gjeldende for norsk økonomi i tiden fremover. Vi ser også på hva økonomiske fagmiljøer mener om arveavgiftens fremtidige rolle i skattesystemet. Avslutningsvis legger vi frem anbefalinger om hvordan en ny arveavgift bør være utformet. I den forbindelse tar vi utgangspunkt i den tidligere arveavgiftens svakheter, og retter opp i disse ut fra hvilke skattemessige hensyn en ny arveavgift bør etterleve.

6.1.2 Overordnede funn

Den tidlige norske arveavgiften kunne prinsipielt begrunnes ut fra flere ulike hensyn. Arveavgiften stod godt begrunnet ut fra samfunnspolitiske hensyn da prinsippet om at alle skal starte livet med like muligheter står sterkt i den norske kulturen. Videre finner vi at skatteevneprinsippet talte for at arveoverføringer bør skattlegges. Det er også mest hensiktsmessig at arveavgiften eksisterer som en særskatt i skattesystemet som supplement til formues- og inntektsskatten. Ut fra samfunnsøkonomiske effektivitetshensyn finner vi ikke grunnlag for å hevde at effektivitetskostnader tilknyttet arveavgiften var hverken større eller mindre enn for andre skatter. Vi finner også at arveavgiften står sterkere begrunnet ut fra fordelingshensyn enn effektivitetshensyn. Selv om en arveavgift prinsipielt sett kunne

---

begrunnes ut fra de hensyn som er nevnt over var det likevel ikke slik at den i praksis evnet å etterleve dem.

Vi finner at den tidligere arveavgiftens utforming hadde en rekke svakheter som gav opphav til uheldige hendelser som utfordret rettferdighetsfølelsen. Arveavgiftens satsstruktur omfattet et lavt bunnfradrag og lave innslagspunkt for satsøkning. Dette medførte at arveavgiften i stor grad rammet vanlige folk som arvet barndomshjem og hytter, og dermed ikke virket omfordelende. Videre ser vi at den tidligere norske arveavgiften bragte inn relativt lite proveny sammenlignet med andre land. Dette kan tyde på at den norske arveavgiftens utforming medførte at den ikke evnet å leve opp til dens provenypotensial. Vi ser også at det oppstod likviditetsutfordringer for særlig privatpersoner og familieeide bedrifter i forbindelse med at generasjonsoverføringer utløste høy beskatning uten at arvemottakere hadde likviditet til å betjene den. Ikke-nøytrale verdsettelsesregler for arvegjensstander åpnet for skatteplanlegging og medførte at skatten opplevdes urettferdig. Avslutningsvis ser vi at muligheten til å benytte seg av skatteplanlegging for å redusere arveavgiftsgrunnlaget var skjevfordelt i befolkningen, og i stor grad tilfalt høyt formuende personer. Totalt sett finner vi at den tidligere arveavgiftens utforming medførte at vanlige folk bar en uforholdsmessig stor andel av skattebyrden, mens høyt formuende i større grad evnet å planlegge seg bort fra arveavgiften.

I diskusjonen om hvilke skattemessige hensyn en ny norsk arveavgift bør etterleve finner vi at arveavgiften kan begrunnes ut fra både fordelingshensyn og provenyhensyn. Norges demografiske sammensetning vil endre seg i tiårene som kommer, og vi vil få en eldrebølge som krever fler ressurser. Samtidig vil en utfasing av petroleumssektoren medføre lavere vekst i avkastningen fra Oljefondet. For å kunne opprettholde en god velferdsstat medfører dette et økende inndekningsbehov fremover. Vi finner også at arveavgiften har potensiale til å hente inn mer proveny enn den har gjort tidligere, slik at den kan bidra til å lette trykket på andre skatter.

Samlet sett finner vi at det er økende økonomisk ulikhet i Norge, både når det gjelder inntekts- og formuesulikhet. Det er flere momenter som taler for at det ikke er ønskelig med økonomiske forskjeller i et samfunn. Av eksempler kan vi nevne økning i uro, polarisering og tap av tillit. Vi finner videre at en konsentrasjon av økonomisk makt kan utfordre demokratiet. En arveavgift som er utformet på en måte som gjør den utjevnet og motvirker formuesakkumulasjoner kan være et egnet virkemiddel for å redusere økonomisk ulikhet. Vi

ser også at både internasjonale og nasjonale økonomiske fagmiljøer hovedsakelig begrunner arveavgiftens plass i skattesystemet ut fra fordelingshensyn. Totalt sett synes arveavgiften å være sterkest begrunnet ut fra fordelingshensyn.

I oppgavens avsluttende kapittel legger vi frem anbefalinger på hvordan arveavgiften bør utformes slik at den har en omfordelende effekt. Vi anbefaler at arveavgiften bør ha et høyt bunnfradrag med svakt progressive og relativt lave satser over bunnfradraget. Dette vil medføre at formue i større grad omfordeles, og at arveavgiften dermed virker mer rettferdig. Vi anbefaler også å innføre nøytrale verdsettelsesregler hvor formuesgjenstander verdsettes til markedsverdi. Dette vil redusere insentivene og mulighetene til å foreta skatteplanlegging, og føre til at avgiften treffer mer rettferdig. For å løse likviditetsutfordringene anbefaler vi å innføre betalingsordninger. Ved at skatteyter får anledning til å utsette betalingen eller nedbetale over en lengre tidsperiode sørger man for at skatteyter kan beholde arvede verdier samtidig som staten mottar skatteinntekter.

6.2 Svakheter ved oppgaven

Det foreligger flere svakheter ved oppgavens analyse, og disse bør tas hensyn til i totalvurderingen av oppgavens funn.

For det første har vi foretatt en isolert analyse av arveavgiften, og vi har derfor tatt begrenset hensyn til dens interaksjon med resten av skattesystemet. Da en endring i eller innføring av arveavgiften kan medføre at man justerer andre beskatningsmetoder, kan en isolert analyse av arveavgiften gi unøyaktige resultater mht. faktiske proveny- og fordelings effekter.

Videre begrenses oppgaven av at det ikke foreligger statistikk eller empirisk forskning på en del av temaene som diskuteres. For å få et komplett bilde av den skattemessige fordelings effekten av arveavgiftens utvikling ville det vært hensiktsmessig å kvantitativt måle hvordan skattebyrden fra arv har endret seg for ulike formues- og inntektsklasser. Videre finnes det lite statistikk og offisiell forskning på hvordan familiebedrifter har blitt påvirket av arveavgiften. Det har dermed ikke vært mulig å foreta en kvantitativ analyse over hvorvidt opphevingen av arveavgiften har ført til færre utviklinger eller salg av familiebedrifter.

Det er også manglende grunnlag for å kunne uttale seg om de samfunnsøkonomiske kostnadene tilknyttet arveavgiften. Da det ikke foreligger entydige empiriske konklusjoner om hvilke arvemotiver som gjør seg gjeldende i Norge, hvordan de er fordelt utover befolkningen, eller i hvilken grad de påvirkes av arveavgiften, er det vanskelig å si noe absolutt om hvilke vridningseffekter som vil oppstå. Det foreligger heller ikke statistikk over enkeltskatters administrasjonskostnader som andel av provenyet. Dette medfører at det ikke har vært mulig å uttale seg om hvorvidt arveavgiften har relativt høye eller lave administrasjonskostnader sammenlignet med andre skatter.

Avslutningsvis er det også en svakhet at vi ikke tar stilling til rettspolitiske spørsmål. Arveavgiften berører nødvendigvis mange ulike fagområder, og det å ikke ta stilling til dem alle begrenser funnenes overførbarhet.

6.3 Forslag til videre arbeid

I arbeidet med denne oppgaven har vi funnet flere områder det ville vært interessant å se på for å forstå arveavgiftens påvirkning på samfunnet i større grad. Vi vil her presentere to av disse.

Det foreligger som nevnt lite statistikk eller offisiell forskning om hvor utstrakte likviditetsutfordringene var for familieeide bedrifter under den forrige arveavgiften. For å danne seg et nøyaktig bilde av disse likviditetsutfordringene vil det være interessant å se på hvordan norske familieeide bedrifter ble påvirket av overgangen fra arveavgift til kontinuitetsprinsippet. Deler av slikt arbeid kan omfatte at man ser på om det er blitt fler eller færre avviklinger eller salg av familieeide bedrifter før og etter kontinuitetsprinsippet trede i kraft.

I relasjon til Norges ulikhetsutvikling ville det også vært interessant å undersøke i hvilken grad en arveavgift kan bidra til å redusere økonomiske ulikheter ved å dempe veksten i boligprisene. Per i dag er bolig en gunstig investeringsform fordi det reduserer formuen, samtidig som eiendom skattlegges lavt. Dersom man bruker sine likvide midler til å ta opp lån for å kjøpe bolig kan man oppnå negativ formue. Selv om den faktiske formuen ikke har endret seg – man har kun omplassert midlene til eiendom – vil skattegrunlaget reduseres signifikant. Slikt sett blir bolig en skattemessig gunstig investeringsform. Dette er noe som har bidratt til å presse boligprisene opp i Norge. Ved å verdsette verdien på eiendommer

nærmere markedsverdi i forbindelse med arveavgiften reduseres gunstigheten av bolig som investeringsform. Likevel vil antakeligvis ikke arveavgiften alene være en utslagsgivende effekt på boligmarkedets utvikling. Det ville derfor vært interessant å undersøke i hvilken grad endrede verdsettelsesregler for arvede eiendommer påvirker utviklingen av boligprisene, slik at man kan justere de andre faktorene som påvirker boligprisene deretter.

Litteraturliste

- Almås, I., Cappelen, A. W. & Tungodden, B. (2020). Cutthroat Capitalism versus Cuddly Socialism: Are Americans More Meritocratic and Efficiency-Seeking than Scandinavians?. *Journal of Political Economy*, 128 (5), pp-pp. <https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/705551>
- Alstadsæter, A., Johannesen, N., Zucman, G. (2016). Kor mykje taper verdas land på skatteparadisa? *Skjult – Skatteparadis, kapitalflukt og hemmelighold*, 46-47. https://www.taxjustice.no/uploads/documents/skjult_digital.pdf
- Alstadsæter, A., Johannesen, N., Zucman, G. (2016). Kor mykje taper verdas land på skatteparadisa? *Skjult – Skatteparadis, kapitalflukt og hemmelighold*, 46-47.
- Amdahl, C. (2020, 29. august). 2020 siste år uten arveavgift? *Finansavisen*. <https://finansavisen.no/nyheter/markedskommentarer/2020/08/28/7560617/2020-siste-ar-uten-arveavgift>
- Anderson, R. C. & Reeb, D. M. (2003). Founding-family ownership and firm performance: evidence from the S&P 500. *The Journal of Finance*, 58 (3), 1301–1327
- Arbeiderpartiet. (2021). *Arveavgift*. <https://www.arbeiderpartiet.no/politikken/arveavgift/>
- Arveavgiftsloven. (1964). *Lov om avgift på arv og vise gaver* (LOV-1964-06-19-14). <https://lovdata.no/dokument/NLO/lov/1964-06-19-14>
- BDO. (2019). *Omgåelsesnormen lovfestes*. BDO. <https://www.bdo.no/nb-no/bloggen/omgaelsesnormen-lovfestes>
- Berzins, J., Bøhren, Ø. (2013) Norske familiebedrifter: omfang, eierstyring og lønnsomhet. *Praktisk økonomi og finans*, 29(3), 57-75. <https://biopen.bi.no/bi-xmlui/handle/11250/93684?locale-attribute=no>

- Berzins, J., Bøhren, Ø. & Stacescu, B, L. (2018, 28. september). Syv av ti norske bedrifter er familiekontrollert. De styres ikke som andre bedrifter. *Dagens Næringsliv*. <https://www.dn.no/forskningviser-at-/naringsliv/eierstyring-og-selskapsledelse/familie/syv-av-ti-norske-bedrifter-er-familiekontrollert-de-styres-ikke-som-andre-bedrifter/2-1-427790>
- Bjergaard, A. P. (2020, 12. november). Kan prises til 65 milliarder kroner. *Finansavisen*. <https://finansavisen.no/nyheter/finans/2020/11/12/7587820/reitan-kan-prises-til-65-milliarder-kroner>
- Bjørnestad, S. (2020, 29. mars). Tangen vil ha 100 prosent arveavgift. Men bare for egne barn. *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/okonomi/i/GGLIVx/tangen-vil-ha-100-prosent-arveavgift-men-bare-for-egne-barn>
- Borge, H., Kihle, S. (2014). Fra arveavgift til skattemessig kontinuitet. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 12 (2), 82-91. https://www.idunn.no/tidsskrift_for_familierett_arverett_og_barnevernrettslige_sp/2014/02/fra_arveavgift_til_skattemessig_kontinuitet
- Cappelen, A. (2021, 21.april). Kronikk: Jeg vil helst betale skatt når jeg er død. *Dagens Næringsliv*. <https://www.dn.no/fredagskronikken/skatt/arveavgift/inntektsforskjeller/kronikk-jeg-vil-helst-betale-skatt-nar-jeg-er-dod/2-1-1002348>
- Cappelen, C. & Pedersen, J. (2014). Rettferdig Arveavgift. *Tidsskrift for Velferdsforskning*, 17 (2), 20-33.
- Cappelen, C., Pedersen, J. (2013, 19.september). Rettferdig arveavgift. *Morgenbladet*. <https://www.morgenbladet.no/ideer/debatt/2013/09/19/rettferdig-arveavgift/>
- Central Intelligence Agency. (2018). *Gini Index Coefficient – distribution of family income*. The world factbook. <https://www.cia.gov/the-world-factbook/field/gini-index-coefficient-distribution-of-family-income/country-comparison>

-
- Clemens Advokatfirma. (2019). *Sidste chance for generationsskifte med lav gaveavgiftssats – forhøjet afgift på vej pr. 1. januar 2020*. Clemens. <https://www.clemenslaw.dk/generationsskifte-med-lav-gaveavgiftssats/>
- Credit Suisse Research Institute. (2017, September). *The CS Family 1000*. <https://www.credit-suisse.com/media/assets/corporate/docs/about-us/research/publications/the-cs-family-1000.pdf>
- Dackling, M. (2020, 25. oktober). Arveavgiften var en stridssak i Norge allerede for 150 år siden. *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/kRJA4L/arveavgiften-var-en-stridssak-i-norge-allerede-for-150-aar-siden>
- Dalan. (2021, 7. mai). *Hvordan forberede seg på at arveavgift kan bli gjeninnført høsten 2021?* <https://www.dalan.no/hvordan-forberede-seg-arveavgift-gjeninnfort-hosten-2021/>
- Dib. (2019). *Den nye omgåelsesregelen – noen viktige endringer*. DIB. <https://dib.no/skatt-og-mva/den-nye-omgaelsesregelen-noen-viktige-endringer/>
- DNB (2021). *Priser på aksjehandel*. DNB. <https://www.dnb.no/markets/aksjer/prisliste-aksjehandel>
- DNB. (2021). *Priser verdipapirkonto*. DNB. <https://www.dnb.no/markets/verdipapirtjenester/prisliste-vps-konto>
- DN & Solem, L. K. (2017, 3. januar). Skulle ha 50 milliarder kroner for Rema 1000. *Dagens Næringsliv*. <https://www.dn.no/handel/reitangruppen/dn/finansavisen/skulle-ha-50-milliarder-kroner-for-rema-1000/2-1-25245>
- Eilertsen, G., Hennig-Olsen, J. (2013). Aktivt eierskap i familiebedrifter. *Magma*, 7, 34-39. <https://www.magma.no/aktivt-eierskap-ifamiliebedrifter>

- Faktisk. (2019, 29.mars). *Vi vet ikke om Norge har lavest økonomisk ulikhet i Europa*. Faktisk ikke sikkert. <https://www.faktisk.no/faktasjekker/12X/vi-vet-ikke-om-norge-har-lavest-okonomisk-ulikhet-i-europa>
- Fantoft-Seielstad., Vestengen, A. & Karstensen, A. (2019). Lovfesting av den ulovfestede omgåelsesregelen. *Skatt*, 5, 56-61.
- Fasting, M. (2020). *Arveavgiften – før, nå og i fremtiden* (Civita Notat nr. 4). https://civita.no/assets/2020/03/Notat_4_2020_Arveavgiften-f%C3%B8r-n%C3%A5-og-i-fremtiden.pdf
- Fasting, M. (2020a, 24. mars). Innlegg: Hva slags arveavgift vil venstresiden ha? *Dagens Næringsliv*. <https://www.dn.no/innlegg/arveavgift/arv/thomas-piketty/innlegg-hva-slags-arveavgift-vil-venstresiden-ha/2-1-776477>
- Fasting, M., Vinje, V. (2015, 4.januar). Ulikhet og økonomisk vekst. *Dagens Næringsliv*. <https://www.dn.no/okonomi/ulikhet-og-okonomisk-vekst/1-1-5279733>
- Finansavisen (2017, 3. januar). Forsøkte å selge Reitan-imperiet for 50 milliarder. *Finansavisen*. <https://finansavisen.no/nyheter/boers-finans/2017/01/forsoekte-aa-selge-reitan-imperiet-for-50-milliarder>
- Finansdepartementet (2018). Innstilling fra finanskomiteen (Innstilling 144 S (2018-2019)). Hentet fra <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/innstillinger/stortinget/2018-2019/inns-201819-144s.pdf>
- Finansdepartementet (2018). Representantforslag fra Kaski og Lysbakken: Om gjeninnføring av rettferdig skatt på arv (8:10S.) (2018-2019)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokument/dep/fin/anbud-konsesjoner-og-brev/brev/utvalgte-brev/2018/dokument-810-s-2018-2019---representantforslag-fra-kaski-og-lysbakken/id2622295/>

-
- Fjellså, H. (2017, 3. juli). Skattekutt øker ulikheten. *Klassekampen*.
<https://arkiv.klassekampen.no/article/20170703/ARTICLE/170709991>
- Fleurbaey, M. & Maniquet, F. (2018). Optimal Income Taxation Theory and Principles of Fairness. *Journal of Economics Literature*, 56 (3), 1029-1079.
<https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/jel.20171238>
- Folkvord, B., Olsen, H. (2009). Rabatt i arveavgift ved arv av ikke-børsnoterte aksjer mv. *Skatterett*, 2 (28), 143-154.
- Fredriksen, S., Pedersen, S., & Thoresen, T. (2001). Skatt på overføringer mellom generasjoner. En diskusjon av arveavgiften. *Inntekt, skatt, og overføringer 2001*, 69-85.
- Giles, C. (2021, 7. april). IMF proposes ‘solidarity’ tax on pandemic winners and wealthy. *Financial Times*.
<https://www.ft.com/content/5dad2390-8a32-4908-8c96-6d23cd037c38>
- Gjems-Onstad, O. (2020). Piketty: 90 % formues-, arve- og inntektsskatt. *Skatterett*, 39(2), 175-183. https://www-idunn-no.ezproxy.nhh.no/skatt/2020/02/piketty_90_formues-_arve-_og_inntektsskatt
- Goupille-Lebret, J., Infante, J. (2018). Behavioural responses to inheritance tax: Evidence from Notches in France. *Journal of Public Economics*, 168, 21-34.
- Gudbrandsen, F. (2013, 15. august). Skatt mot flaks. *Bergens Tidende*.
<https://www.bt.no/nyheter/lokalt/i/5bq5X/skatt-mot-flaks>
- Gulldahl, G. (2010, 23. april). Nergård-aksjene er solgt: hele det nordnorske fiskerikonsernet skal selges til Egersund Fisk AS. *iTromsø*.
https://www.itromso.no/nyheter/_konomi/article352226.ece
- Haugan, B og Tjersland J (2015, 18. juni): Stein Erik Hagens døtre viderefører farens tradisjon. Hagen gir en million til Høyre. *VG*.

<https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/rwAv8/stein-erik-hagens-doetre-viderefoerer-farens-tradisjon-hagen-gir-en-million-til-hoeyre>

Haugan, I. (2020, 20. november). Norske husholdninger ligger i verdenstoppen i privat gjeld. *Forskning.no*. <https://forskning.no/ntnu-partner-penger/norske-husholdninger-ligger-i-verdenstoppen-i-privat-gjeld/1770716>

Hegnar, T. (2020, 12. juli). Hør på Lysbakken! *Finansavisen*. <https://finansavisen.no/leder/2020/07/12/7546696/hegnar-hor-pa-audun-lysbakken-nar-han-vil-gjeninnfore-arveavgiften>

Hellesnes, K. (2021, 23. april). Strid om formuesskatt og arveavgift på Venstres landsmøte. *NRK*. <https://www.nrk.no/norge/strid-om-formuesskatt-og-arveavgift-pa-venstres-landsmote-1.15466266>

Haakonsen, A., Ertesvåg, F. & Røsvik, E. (2021, 24. april). Raja advarer mot arveavgift og formuesskatt. *VG*. <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/LnRGAQ/raja-advarer-mot-arveavgift-og-formuesskatt>

Institute for Family Business. (2019, 21. juni). *Inheritance tax policy and family business*. Advice for family business owners. <https://www.ifb.org.uk/resources/for-owners/inheritance-tax-policy-and-family-business/>

International Energy Agency. (2021). *Net Zero by 2050*. <https://www.iea.org/reports/net-zero-by-2050>

Kleven, H., Knudsen, M., Kreiner, C., Pedersen, S., & Saez, E. (2011). Unwilling or unable to cheat? Evidence from a tax audit experiment in Denmark. *Econometrica*, 79(3), 651- 692. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.3982/ECTA9113>

Knudsen, Olav Fagelund: *legitimitet* i *Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 9. mai 2021 fra <https://snl.no/legitimitet>

-
- L 76 (2019-2020). *Forslag til lov om ændring af boafgiftsloven og skatteforvaltningsloven*. Skatteministeriet.
https://www.ft.dk/samling/20191/lovforslag/176/20191_176_som_fremsat.htm
- Langdal, E. (2017). Skattekrangel på venstresiden. *K7 Bulletin*.
https://issuu.com/nhhalumni/docs/k7bulletin_0217/7
- Meld. St. 17 (2004-2005). *Makt og demokrati*. Statsministerens kontor.
- Meld. St. 20 (2020-2021). *Nasjonal transportplan 2022-2033*. Samferdselsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-20-20202021/id2839503/>
- Meld. St. 29 (2016-2017). *Perspektivmeldingen 2017*. Finansdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-29-20162017/id2546674/>
- Meld. St. 53 (2013-2014). *Arveavgiften fjernes fra 2014*. Finansdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/arveavgiften-fjernes-fra-2014/id745266/>
- Melgård, M., Prestegård, S. (2017, 28. januar). Økonomenes dom. *Dagsavisen*.
<https://www.dagsavisen.no/nyheter/innenriks/2017/01/28/okonomenes-dom/>
- Moene, K. (2015). The Social Upper Class under Social Democracy. *Nordic Economic Review*, 2, 254-258.
- Mollerstrom, J. (2015). Ethnic fractionalization and the demand for redistribution – Potential implications for the Nordic model. *Nordic Economic Review*, 2, 219-243.
<https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/32773/605484.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- NHO. 2018. *Verden og oss – Næringslivets perspektivmelding 2018*. NHO.
<https://www.nho.no/publikasjoner/p/naringslivets-perspektivmelding/>
- Nordisk Ministerråd. (2017). *Tillid – Det nordiske guld* (NMR Analyse). <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1107232/FULLTEXT01.pdf>

NOU 1999:7. (1999). *Flatere skatt*. Oslo: Finans- og tolldepartementet.

NOU 2000:8. (2000). *Arveavgift*. Oslo: Finansdepartementet.

NOU 2009:10. (2009). *Fordelingsutvalget*. Oslo: Finansdepartementet

NOU 2016:17. (2016). *På lik linje – åtte løft for å realisere grunnleggende rettigheter for personer med utviklingshemming*. Oslo: Barne- og familiedepartementet.

NOU 2019:8. (2019). *Særavgift på sjokolade- og sukkervarer og alkoholfrie drikkevarer*. Oslo: Finansdepartementet

NTB. (2008, 13. november). Reitan vant i høyesterett. *E24*.
<https://e24.no/naeringsliv/i/ddA5z1/reitan-vant-i-hoeyesterett>

OECD Data. (2019). Income inequality. <https://data.oecd.org/inequality/income-inequality.htm>

OECD Statistics. (2021). *Global Revenue Statistics Database: Taxation*. [Statistikk].
https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=RS_GBL#

OECD. (2019). *OECD Economic Survey: Norway 2019*. https://www.oecd-ilibrary.org/sites/c217a266-en/1/2/1/index.html?itemId=/content/publication/c217a266-en&_csp_=ff5165a120835bb7f52bfe5524e1b08e&itemIGO=oecd&itemContentType=book#section-d1e1894

OECD. (2021). *Inheritance Taxation in OECD Countries* (OECD Tax Policy Studies).
OECD. https://read.oecd-ilibrary.org/taxation/inheritance-taxation-in-oecd-countries_e2879a7d-en#page4

Olsen, H. (2010). Nye arveavgiftsregler ved arv av ikke-børsnoterte aksjer – tilpasningsmuligheter. *Skatterett*, 29(3), 276-287.

-
- Pedersen, A. (2015). Økonomisk ulikhet og kapitalismens fremtid. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 3, 56, 321-323. https://www-idunn-no.ezproxy.nhh.no/tfs/2015/03/oekonomisk_ulikhet_og_kapitalismens_fremtid_
- Pedersen, J. (2019, 25. januar). Arv bør skattlegges mye hardere enn inntekt. *Morgenbladet*. <https://www.morgenbladet.no/ideer/kronikk/2019/01/25/arv-bor-skattlegges-mye-hardere-enn-inntekt/>
- Pedersen, J. (2019a). Money Talks – også i norsk politikk. *Nytt Norsk Tidsskrift*, 2019 (36), 7- 20. https://www.idunn.no/nnt/2019/01/money_talks_ogsaa_i_norsk_politikk
- Pedersen, R. (2017, 18. september). Arveoppgjør: Sett lav verdi på eiendom. *Smarte Penger*. <https://www.smartepenger.no/pluss/tema/1208-sett-lav-verdi-pa-eiendom>
- Pekala, M. (2013). *The future of personal wealth and inheritance taxation in Norway* [Masteroppgave, Universitetet i Oslo].
- Prop. 98 L (2018-2019). *Endringer i skatteloven og merverdiavgiftsloven (lovfesting av en generell omgåelsesregel)*. Finansdepartementet.
- R-2008-1977-A - Rt-2008-1510 - UTV-2008-1749 (2008). Norges Høyesterett
- Ree Glastad, I., Møkster, S. (2019, august). Blant de 500 største selskapene i Norge er 149 *familieeide*. Family Business Norway. <https://familybusinessnorway.no/wp-content/uploads/2019/08/Familieeide-bedrifter-blant-Norges-500-st%C3%B8rste-bedrifter.pdf>
- Regjeringen. (2019, 1. mars). *Spørsmål og svar om ulikhet*. https://www.regjeringen.no/no/tema/okonomi-og-budsjett/norsk_okonomi/muligheter-for-alle/vet-du-nok-om-ulikhet/id2630930/

Revfem, J. (2021, 2.mai). Sissener langer ut mot SVs skatteforslag: - Da er det bare å bestille flyttebil. *Nettavisen*. <https://www.nettavisen.no/okonomi/sissener-langer-ut-mot-svs-skatteforslag-da-er-det-bare-a-bestille-flyttebil/s/12-95-3424121362>

Rokkan, S. (1966). *Numerisk demokrati og korporativ pluralisme: stemmer teller men ressurser avgjør*. [Tese].

Rødt. (2021). *Arveavgift*. Rødt.no. <https://roedt.no/arveavgift>

Skatteforvaltningen. (2021). *Gaver, gevinster og legater*. Skat.dk <https://skat.dk/skat.aspx?oid=2234842>

Skatteforvaltningen. (2021). *Gaver, gevinster og legater*. Skat.dk <https://skat.dk/skat.aspx?oid=2234842>

Skatteforvaltningen. (2021a). *Nedsat gave- og boavgift ved overdragelse af aktier og virksomheder*. Skat.dk. <https://skat.dk/skat.aspx?oid=2250286>

Skatteministeriet. (2015). *Virksomhederne har intet at klage over*. <https://www.skm.dk/ministeriet/ministeren/ministerens-debatindlaeg/virksomhederne-har-intet-at-klage-over>

Skatteministeriet. (2015a). *Regeringen lemper beskatningen af familieejede virksomheder*. <https://www.skm.dk/aktuelt/presse-nyheder/pressemeddelelsesarkiv/regeringen-lemper-beskatningen-af-familieejede-virksomheder/>

Slotten, A. (2021, 5.mars). Trodde du Norge hadde små forskjeller? *NRK*. https://www.nrk.no/norge/trodde-du-norge-hadde-sma-okonomiske-forskjeller_-1.15389190

-
- Solem, R. (2020, 19. nov). Fem grep som kan redusere arveavgift. *Kapital*.
<https://kapital.no/reportasjer/naeringsliv/2020/11/19/7586180/fem-grep-for-arveavgiften-gjenoppstar>
- Solem, R. (2020, 13. november). Reitan Handel på børs kan bli verdt 40 milliarder. *Kapital*.
<https://kapital.no/reportasjer/naeringsliv/2020/11/13/7587838/reitan-handel-pa-bors-kan-bli-verdt-40-milliarder>
- Solli, A. (2017). Forskning om etterlevelse og unndragelse. *Analysenytt (Skatteetaten)*, 02, 30-33. <https://www.skatteetaten.no/globalassets/om-skatteetaten/analyse-og-rapporter/analysenytt/analysenytt2017-2-3.pdf>
- Statistisk sentralbyrå. (2013). *Offentlig forvaltnings inntekter og utgifter, 2013*. [Statistikk].
<https://www.ssb.no/offentlig-sektor/statistikker/offinnut/aar/2014-05-27?fane=tabell&sort=nummer&tabell=179433>
- Statistisk sentralbyrå. (2018). *Sparing etter ekvivalensjustert inntekt etter skatt. 2015-2017. Median*. [Statistikk]. <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/vi-bruker-boligen-som-sparegris?tabell=406286>
- Statistisk sentralbyrå. (2019, 9.mai). *Slik måler SSB ulikhet*. Inntekt og forbruk.
<https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/slik-maler-ssb-ulikhet>
- Statistisk sentralbyrå. (2020). *Offentligforvaltning. Skatter og avgifter, etter sektor og art (mill kr) 1995-2020*. [Statistikk]. <https://www.ssb.no/statbank/table/10722/>
- Statistisk sentralbyrå. (2021). *Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger*. [Statistikk].
<https://www.ssb.no/ifhus>
- Strøm, Petter (2010, 5. mars). Nergård åpner for bud: Aksjeandel på 30 prosent skal selges. *Folkebladet*. <https://www.folkebladet.no/nyheter/article339585.ece>

- Ulltveit-Moe, K. (2021, 15. april). Kronikk: Vi har bedre alternativer enn en koronaskatt. *Dagens Næringsliv*.
<https://www.dn.no/fredagskronikken/koronakrisen/skatt/politikk/kronikk-vi-har-betere-alternativer-enn-en-koronaskatt/2-1-995013>
- Valvik, M. E. (2017, 2. oktober). Matkjedene og leverandørene har fått mer makt de siste fem årene. *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/okonomi/i/agx3A/matkjedene-og-leverandoerene-har-faatt-mer-makt-de-siste-fem-aarene>
- Veroskatt. (2019). *Arvsskatteräknaren – hur mycket arvsskatt ska jag betala?*
<https://www.vero.fi/sv/privatpersoner/egendom/arv/arvsskatter%C3%A4knaren/>
- Zucman, G. (2019). Global Wealth Inequality. *Annual Review of Economics*, 11, 109-138.
<http://gabriel-zucman.eu/files/Zucman2019.pdf>
- Zucman, G. (2019). Global Wealth Inequality. *Annual Review of Economics*, 11, 109-138.
<http://gabriel-zucman.eu/files/Zucman2019.pdf>
- Aaberge, R., & Stubhaug, M. (2018, september 14). *Formuesulikheten øker*. Statistisk sentralbyrå. Hentet fra Statistisk sentralbyrå: <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/formuesulikheten-oket>
- Aaberge, R., Modasli, J. H., & Ola, V. L. (2020, september 24). *Ulikheten - betydelig større enn statistikken viser*. Hentet fra Statistisk sentralbyrå: <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/ulikheten-betydelig-storre-enn-statistikken-viser>